

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Права детета и медији
(мастер рад)

Ментор

Проф. др Невена Петрушић

Студент

Марија Перић

Број индекса: М046/18-0

Ниш, новембар 2020.

САДРЖАЈ

Увод.....	1
Теоријски и правни оквир права детета	
1. Теоријски концепт права детета.....	4
2. Правни оквир права детета	6
2.1 Општи међународни уговори о људским правима.....	7
2.2 Права детета гарантована Конвенцијом о правима детета.....	8
2.2.1.Грађанска права и слободе.....	11
2.2.2.Права детета у случају насиља.....	14
2.2.3.Породична средина и алтернативна брига о деци.....	15
2.2.4.Право детета на образовање, слободно време, рекреацију и културне активности.....	15
2.2.5. Здравствена заштита детета.....	16
2.2.6.Посебне мере заштите.....	17
2.3.Права детета гарантована факултативним протоколима уз Конвенцију о правима детета	18
2.4. Домаћи правни оквир права детета.....	19
3. Општи принципи права детета.....	25
3.1. Начело забране дискриминације.....	25
3.2. Начело поштовања најбољег интереса детета.....	26
3.3. Начело заштите права на живот, опстанак и развој.....	28
3.4. Начело поштовања мишљења детета.....	30
4. Регулатива у области јавног информисања.....	32
4.1. Међународни правни оквир.....	32
4.2. Домаћи правни оквир.....	33
5. Стандарди медијског извештавања о деци.....	38
5.1.Етичка упутства УНИЦЕФ-а о медијском извештавању о деци.....	40
5.2.Стандарди извештавања Међународне федерације новинара.....	42
5.3. Стандарди извештавања о деци утврђени Кодексом новинара Србије.....	43
5.4. Стандарди утврђени Етичким кодексом електронских медија.....	45
6. Улога медијских регулаторних тела у заштити права детета.....	47
7. Налази истраживања и извештаја независних тела о поштовању права детета у медијским прилозима о деци.....	51

Емпиријско истраживање

8. Предмет и циљ истраживања.....	57
8.1. Анализа објављених медијских извештаја.....	57
8.1.1. Медијски извештаји објављени у дневним новинама „Блиц“	59
8.1.2. Медијски извештаји објављени у дневним новинама „Курир“.....	60
8.1.3. Медијски извештаји објављени у дневним новинама „Новости“.....	65
8.1.4. Медијски извештаји објављени у дневним новинама „Информер“.....	68
9. Закључна разматрања	70
Литература.....	72
Сажетак и кључне речи.....	77
Summary and key words.....	78
Биографија студента.....	79

УВОД

„Убиство малолетника на Новом Београду – Навијач „Рада“ пуштен из поправног дома, па убијен три дана пре 18. рођендана...“¹, „Малолетни разбојник убијао док му је крв жртве прскала по лицу...“², „Дечак метком „отплатио“ дуг...“³ – ово су само неки од наслова објављених у медијима у нашој земљи. Несумњиво је да овакви наслови привлаче велику пажњу јавности, не само због озбиљности и тежине извршених кривичних дела, већ преваходно због чињенице да су жртве и извршиоци кривичних дела малолетна лица.

Овакво извештавање медија повећава публицитет и привлачи читаоце и гледаоце, што је позитивна страна за медијске куће, а с друге стране наноси штету деци и њиховим породицама. Иако се у извештајима користе иницијали деце, пракса у медијима је да објаве и фотографију детета, на којој је замагљен само лик детета, док је остатак фотографије неизмењен, што доводи до тога да особе из истог места, нарочито ако се ради о мањем месту, углавном знају о којој особи је реч. Ако додамо томе и чињеницу да се у медијским текстовима често наводе и подаци који се односе на децу, као што је био случај са малолетником који је убијен у Београду 2018. године, за кога су медији навели да је пар дана раније пуштен из поправног дома, заштита идентитета деце објављивањем њихових иницијала, готово да нема никакву функцију. У таквим ситуацијама поставља се питање: која је заправо граница медијског извештавања и да ли се права детета, а пре свега право на приватност и најбољи интерес детета, поштују приликом извештавања?

Тема нашег теоријско - емпиријског истраживања управо је медијско извештавање о деци. Истраживање је имало за циљ је да се критички сагледају правни оквир и стандарди медијског извештавања о деци и испита у којој мери медији у Републици Србији промовишу права детета и да ли се приликом медијског извештавања о деци поштују права детета.

¹Преузето 28.08.2019. године са: <https://www.blic.rs/vesti/hronika/ubistvo-maloletnika-na-novom-beogradu-navijac-rada-pusten-iz-popravnog-doma-pa-ubijen/vystj97>

²Преузето 28.08.2019. године са: <http://aktuelno.net/vesti/srbija/MALOLETNI-RAZBOJNIK-Ubijao-dok-mu-je-krv-zrtve-prskala-po-licu/cl/1109072>

³Преузето 28.08.2019. године са: <http://www.novosti.rs/vesti/naslovn/hronika/aktuelno.291.html:596472-Decak-metkom-otplatio-dug>

Приликом истраживања коришћени су нормативно - догматски метод, метод анализе садржаја и компаративни метод.

Рад је заснован на стању законодавства у Републици Србији на дан 01.09.2020. године.

Теоријски и правни оквир права детета

1. ТЕОРИЈСКИ КОНЦЕПТ ПРАВА ДЕТЕТА

Концепт посебних права за децу и став према носиоцима тих права почео је да се формира након Другог светског рата.⁴ Овај концепт, који се постепено развијао, резултирао је усвајањем Конвенције о правима детета⁵, коју је 20. новембра 1989. године усвојила Генерална скупштина Уједињених нација (у даљем раду КПД).

Приликом припрема нацрта Конвенције, чак и након усвајања Конвенције, вођена је академска дебата између две супротстављене струје – либералне и конзервативне. Припадници прве позивали су на успостављање уставно загарантованих права детета, сматрајући да дете као људско биће има права, превасходно на достојанство, једнакост и самоопредељење, и да се та права могу остварити кроз активно учешће у друштву. С тога, дете не треба сматрати пасивним бићем или само објектом заштите, већ особом која може бити независна, у зависности од својих развојних способности.⁶

Став тзв. протекциониста („заштитника деце“), који су заступали конзервативна схватања, био је да деца нису способна да доносе зреле, самосталне и рационалне одлуке као одрасли, те да није у најбољем интересу детета да се његова права сматрају једнаким правима одраслих.⁷

Захваљујући КПД и концепту права детета мења се представа о породичноправним односима и правном статусу детета.⁸ Предуслов за признавање права деце било је препознавање посебног и легитимног интереса детета као засебног субјекта коме је потребно пружити правну заштиту. Другим речима, права детета подразумевају посебно издававање одређених личних добара детета као објеката права који представљају друштвено признат интерес.⁹ Признавањем дечјих права дете је смештено у центар свих питања која га се тичу и може активно да учествује и износи своје ставове, због чега је право на

⁴ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н.: *Права детета*, Ниш, 2015., стр. 25.

⁵ Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета (*"Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори"*, бр. 15/90 и *"Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори"*, бр. 4/96 и 2/97)

⁶ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *op.cit.*, стр. 26.

⁷ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *op.cit.*, стр. 26.

⁸ Влашковић В.: Право детета на мишљење и најбољи интерес детета са тежиштем на приступу Комитета за права детета, у: *Зборник радова Правног факултета у Нишу LVI*, Ниш, 2017., стр. 184.

⁹ *Ibid.* стр. 184.

изражавање мишљења установљено као један од основних принципа у области дечјих права.¹⁰

Према КПД дететом се сматра свако људско биће које није навршило осамнаест година живота, уколико се по закону који се примењује на дете, пунолетство не стиче раније.¹¹ У домаћем праву не постоји универзална и јединствена дефиниција детета, већ се она изводи посредно, на основу одредаба којима се постављају старосне границе за, на пример, запошљавање, мобилизацију у оружане снаге, закључење брака или заснивање радног односа, па се дефиниција детета у међународном праву заснива на утврђивању узраста за уживање неког права или заштите права детета.¹²

Деца и одрасли имају све карактеристике и способности које су својствена човеку, с тим што се разликују у степену развоја тих карактеристика и способности. За разлику од одраслих који су развили своје вештине, открили своје таленте и спознали начине да их искористе, деца нису у потпуности развила своје вештине, нити имају пуну свест о својим вештинама, талентима и могућностима за њихово искоришћавање, а мања деца немају свест ни о својим правима. Детету су, с обзиром на његову физичку и менталну незрелост, потребни посебна заштита и брига, укључујући одговараћу правну заштиту, како пре, тако и после рођења.¹³

Карактеристике деце и њихове потребе, чињеница да се деца налазе у специфичном старосном добу, условиле су потребу да се права деце третирају на другачији начин у односу на сва призната људска права, укључујући и стварање и развој посебних механизма за заштиту права деце. Права деце највише су повређена и угрожена у оружаном сукобима, али и за време мира, нарочито у државама у којима институције нису успоставиле одрживе политике и механизме бриге о грађанима. Поред тога, у свету постоји велики број деце која немају неопходне, најосновније услове за живот, немају адекватно образовање и здравствену заштиту, која се експлоатишу на различите начине. Ово све указује на проблеме у области дечјих права, што је условило потребу да се предузму мере којима би

¹⁰ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *op.cit.*, стр. 25.

¹¹ КПД, чл.1.

¹² Требјешанин Ж: *Представа о детету у српској култури*, Београд, 2000., стр. 297.

¹³ Ђорац С.: *Права детета у Републици Србији и специфичности поступка њихове заштите*, у: *Анали Правног факултета у Београду*, година LVIII, 1/2010, Београд, 2010., стр. 402.

се права детета регулисала и како би се успоставили механизми за заштиту и промоцију права детета, како на међународном нивоу, тако и на нивоу држава.

Постоје бројни документи којима се штите деца и њихова права, али Конвенција Уједињених нација о правима детета је први документ којим су права детета призната на универзалан начин и који обухвата широк спектар права, о чему ћемо говорити у даљем раду.

2. ПРАВНИ ОКВИР ПРАВА ДЕТЕТА

Права детета су људска права која има свако дете, без обзира на то у којој држави живи, без обзира на његово држављанство, економски и социјални положај. Људска права представљају опште моралне норме које потичу од људске природе и тичу се друштвених односа.¹⁴ „Појам људских права односи се на концепт који се базира на идеји да људска бића имају универзална природна права, или статус, независно од правне јурисдикције или других одговарајућих фактора као што су етницитет, држављанство и пол.“¹⁵ Без тих права људи не могу живети и она омогућавају свима да користе и развијају интелигенцију, таленте, вештине, нашу свест и тако задовољавамо наше физичке и духовне потребе. Људска права су универзална, неотуђива, међузависна и недељива.

Права детета, као нераздвојиви део људских права, подразумевају обезбеђење услова за безбедан живот и развој детета у здравом окружењу, с циљем да дете оствари своје реалне потенцијале и на тај начин допринесе широј друштвеној заједници.¹⁶ Права детета нису нешто што породица или држава дају детету, већ детету припадају ова права самим рођењем.¹⁷ Државе учествују у процесу стварања, заштите и промоције права детета кроз нормативне активности, као што су припреме нацрта и усвајање конвенција, али и путем других активности попут пружања техничке помоћи, успостављања специјалних фондова и вршења политичког притиска или пружања подршке за развој.¹⁸

¹⁴ Lleshi K., Sylhasi V.: *Our kids – Practical Guidebook for Parents and Teachers*, Kosova Education center, 2017., стр. 8.

¹⁵ Базић Б., Симић М.: *Људска права и слободе у савременим међународним односима*, у: Зборник радова Учитељског факултета 8, Приштина, 2014., стр. 77.

¹⁶ Ћорац С.: *op.cit.* стр. 402.

¹⁷ *Ibid.* стр. 402.

¹⁸ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *op.cit.*, стр. 32.

2.1. Општи међународни уговори о људским правима

Међународни оквир људских права чине међународни уговори донети у оквиру организације Уједињених нација и уговори који су усвојени у окриљу Савета Европе.

У оквиру организације Уједињених нација постоје следећи документи о људским правима, који су обавезујући за Србију: Повеља Уједињених нација (1945. године)¹⁹, Универзална декларација о људским правима (1948. године)²⁰, Међународни пакт о грађанским и политичким правима (1966. године)²¹, Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (1950. године)²², Конвенција о укидању свих облика расне дискриминације (1965. године)²³, Конвенција о укидању свих облика дискриминације жена (1979. године)²⁴, Конвенција о правима детета (1989. године)²⁵, Међународна конвенција о заштити права свих радника миграната и чланова њихових породица (1990. године)²⁶, Конвенција о правима особа са инвалидитетом (2006. године)²⁷, Међународна конвенција за заштиту свих лица од присилног нестанка (2006. године)²⁸.

У окриљу Савета Европе усвојене су конвенције које се односе на људска права уопште, и на права детета, и то: Конвенција за заштиту људских права и основних слобода (усвојена 1950. године, ступила на снагу 1953. године)²⁹, као и протоколи уз Конвенцију,

¹⁹ СФРЈ је потписала Повељу Уједињених нација 1945. године, као један од оснивача. Република Србија је чланица Уједињених нација од 1. новембра 2000. године.

²⁰ Универзалну декларацију о људским правима усвојила је Генерална скупштина Уједињених нација 10. децембра 1948. године Резолуцијом 217. За државе не постоји обавеза да одредбе декларације унесу у своје законодавство, али су многе државе одредбе декларације имплементирале у своје унутрашње законодавство.

²¹ Закон о ратификацији Међународног пакта о грађанским и политичким правима („Сл. лист СФРЈ“ бр. 7/71)

²² Закон о ратификацији Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима („Сл. лист СФРЈ“ бр. 7/71)

²³ Закон о ратификацији Међународне конвенције о укидању свих облика расне дискриминације („Сл. лист СФРЈ“ бр. 31/67)

²⁴ Закон о ратификацији Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена („Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори“ бр. 11/81)

²⁵ Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета („Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 15/90 и „Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 4/96 и 2/97)

²⁶ Међународна конвенција о заштити права свих радника миграната и чланова њихових породица усвојена је 1990. године, а ступила је на снагу 1. јула 2003. године. Србија је потписала Конвенцију 2004. године.

²⁷ Закон о потврђивању Конвенције о правима особа са инвалидитетом („Сл. гласник РС“ – Међународни уговори“, бр. 42/2009)

²⁸ Закон о потврђивању Међународне конвенције за заштиту свих лица од присилног нестанка („Сл. гласник РС – Међународни уговори“, бр. 1/2011)

²⁹ Закон о ратификацији Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода, измењене у складу са Протоколом број 11, Протокола уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 4 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода којим се обезбеђују извесна права и слободе који нису укључени у Конвенцију и први Протокол уз њу, Протокола број 6 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне, Протокола број 7 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 12 уз Конвенцију за заштиту људских права и

Европска социјална повеља (усвојена 1961. године, ступила на снагу 1965. године)³⁰, Европска конвенција о остваривању дечијих права (1996. године), Конвенција Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања (2007. године)³¹, Повеља о основним правима Европске уније (2000. године).

У раду ћемо се бавити Конвенцијом Уједињених нација о правима детета из 1989. године и протоколима који су донети уз Конвенцију. КПД је документ којим су обухваћена сва права детета и која је поставила принципе у овој области, које је прихватила и наша земља ратификацијом Конвенције. Поред тога, значај Конвенције огледа се и у томе што су сви остали документи, који су донети након усвајања Конвенције и који се тичу права деце, донета у складу са Конвенцијом, позивајући се на њена начела.

2.2. Права детета гарантована Конвенцијом о правима детета

Најважнији акт који се бави правима детета је Конвенција Уједињених нација о правима детета. Конвенцију је 20. новембра 1989. године усвојила Генерална скупштина Уједињених нација. Конвенција је први акт којим су дефинисана грађанска, политичка, економска и културна права детета. Конвенција је први међународни документ којим је дефинисан појам детета и представља најприхваћенији међународни уговор у области људских права и основу за све активности у области права детета.³² У смислу Конвенције, под дететом се подразумева свако људско биће које није навршило осамнаест година живота, осим ако се, по закону који се примењује на дете, пунолетство не стиче раније.³³ Конвенција представља основу за све активности у области права детета, а њени принципи инкорпорисани су у национална законодавства држава уговорница.

Конвенцијом су успостављена и нова права детета, као што је право детета да изрази своје мишљење и право детета жртве свих облика експлоатације на физички и психолошки

основних слобода и , Протокола број 13 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне у свим околностима („Сл. лист СЦГ – Међународни уговори”, бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 – испр. и Сл. гласник РС – Међународни уговори”, бр. 12/2010 и 10/20015)

³⁰ Закон о потврђивању ревидиране Европске социјалне повеље (“Сл. гласник РС – Међународни уговори”, бр. 42/09)

³¹ Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања („Сл. гласник РС – Међународни уговори”, бр. 1/2010)

³² Lleshi K., Sylhasi V., op.cit., str. 20.

³³ КПД, op.cit., чл. 1.

третман и интеграцију.³⁴ Новина коју доноси Конвенција је и улога невладиних организација у заштити права детета и промоцију права детета на националном и међународном нивоу.³⁵

Основни принцип Конвенције је следећи: „У свим активностима које се тичу деце, без обзира да ли их предузимају јавне или приватне институције социјалног старања, судови, административни органи или законодавна тела, најбољи интереси детета биће од првенственог значаја.”³⁶

Од усвајања Конвенције постоји тенденција да се права детета која су загарантована Конвенцијом класификују, те због тога у литератури срећемо различите класификације ових права.³⁷ Према традиционалној подели призната права се могу разврстати као грађанска, политичка и економска, социјална и културна права. Друга класификација познаје партиципативна, протективна и права којима се обезбеђује развој, док неки аутори врше поделу права на преживљавање, права на заштиту, права на развој и права на учешће у животу заједнице (партиципативна права).³⁸

У Конвенцији нема посебне класификације права, нити објашњења признатих права, већ се појашњења о признатим правима детета могу наћи у коментарима Комитета за права детета³⁹.

Одређена права предвиђена Конвенцијом уздигнута су на ниво принципа, јер без њиховог поштовања ниједно друго право детета не може да се ужива у потпуности⁴⁰, а то су:

- право на живот, опстанак и развој,
- забрана дискриминације,
- најбољи интереса детета,
- слободно изражавање мишљења и обавеза уважавања мишљења детета.

О овим принципима биће речи у посебном поглављу.

³⁴ Права детета у међународним уговорима, *op.cit.*, стр. 8

³⁵ *Ibid.* стр. 8.

³⁶ КПД, *op.cit.*, чл. 3.

³⁷ Права детета и Конвенција о правима детета, Београд, 2011., стр. 24.

³⁸ *Ibid.* стр. 24.

³⁹ Комитет за права детета установљен је Конвенцијом о правима детета из 1989. године, који је састављен од 18 чланова из реда стручњака из различитих области (међународно право, медицина, образовање, социологија). Комитет разматра извештаје поднетих од стране држава уговорница и усваја опште коментаре у којима даје тумачење права садржаних у Конвенцији.

⁴⁰ Ђорџ С.: *Права детета у Републици Србији и специфичности поступка њихове заштите*, стр. 403., доступно на: <http://anali.ius.bg.ac.rs/A2010-1/Anali%202010-1%20str.%20400-416.pdf>

Што се тиче грађанских и политичких права, Конвенција признаје:

- право на идентитет;
- право на слободу изражавања и приступ информацијама;
- слободу мисли, савести и вероисповести;
- слободу удруживања и мирног окупљања;
- право на приватност;
- забрану мучења или других окрутних, нечовечних или понижавајућих поступака или казни.

Када је у питању породични живот и старање о деци, Конвенција предвиђа:

- право детета да живи са родитељима и да одржава личне односе са родитељем са којим не живи;
- права детета које је лишено породичне средине, која се тичу старатељства или усвојења;
- право на заштиту од злостављања и занемаривања;
- право на заштиту од незаконитог пребацивања преко границе и родитељске отмице.

Комитет за права детета је у посебну групу права сврстао:

- право на образовање, и
- слободно време, рекреацију и културне активности и право на здравствену и социјалну заштиту;

и права деце која се налазе у посебним ситуацијама:

- права детета избеглице;
- права детета у оружаном сукобу;
- право на заштиту од сексуалне, економске и друге експлоатације;
- права у оквиру система малолетничког правосуђа;
- право детета припадника националних мањина или лица домородачког порекла;
- право детета жртве на физички и психички опоравак и реинтеграцију.

Конвенцијом је предвиђено да су стране уговорнице у обавези да заштите права детета, односно да имају обавезу да предузму законске, административне, социјалне и образовне мере како би дете било заштићено од свих облика физичког или менталног насиља, повређивања, злостављања, занемаривања, малтретирања или експлоатације, и сексуалне експлоатације.

2.2.1. Грађанска права и слободе

Право на идентитет – „Дете ће бити регистровано одмах након рођења и имаће од рођења право на име, право на стицање држављанства и, уколико је то могуће, право да зна ко су му родитељи и право на њихово старање.“⁴¹

Идентитет омогућава појединцу да постоји као посебна особа и да се разликује од других.⁴² Право на идентитет обухвата право на упис у матичну књигу рођених, право на име, право детета да познаје и ужива бригу родитеља, право да стекне држављанство и права у вези очувања идентитета.⁴³

Поједини аутори сматрају да је идентитет скуп различитих елемената: породичних (родитељи, фамилија, преци и име/презиме), племенских (етнички, културни и верски), биолошких (генетски и медицинске информације важне за дете), политичких (држављанство).⁴⁴

Право на слободу изражавања и приступ информацијама – Право на изражавање обухвата право особе да тражи, добије и пружа информације.⁴⁵ КПД прописује да: „Дете има право на слободу изражавања; право обухвата слободу да тражи, прима и даје информације и идеје свих врста без обзира на границе, било усмено, писмено или штампано, у уметничкој форми или преко било ког другог средства информисања по избору детета.“⁴⁶

Право детета на слободу изражавања повезано је са правом на изражавање мишљења, и имплицира право на партиципацију. Разлика између њих је у томе што се слобода изражавања првенствено односи на приватну сферу живота, док се право на

⁴¹ КПД, op.cit., чл. 7.ст.1.

⁴² Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., op.cit. стр. 108.

⁴³ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., op.cit. стр. 108.

⁴⁴ Stewart A.G.: *Interpreting the Child's Right of Identity in the UN Convention on the Rights of the Child*, Family Law Quarterly, 1992., стр. 225.

⁴⁵ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., op.cit. стр. 118.

⁴⁶ КПД, op.cit., чл. 13.

изражавање мишљења односи на јавну сферу.⁴⁷ Слобода изражавања подразумева слободу поседовања сопственог мишљења, примања и саопштавања информација и идеја, без мешања јавне власти. Свака особа има право да захтева од надлежних органа све неопходне информације за потпуно остваривање њених људских права.⁴⁸ Државе не смеју покушавати да индоктринирају своје грађане и не треба да им се омогући да праве разлику између појединаца на основу њиховог мишљења.⁴⁹

Медији су дужни да, приликом извештавања, шире информације које имају друштвену, моралну, едукативну и културну корист за децу и које поштују изворну културу деце. С друге стране, држава има обавезу да предузме мере које ће подстицати објављивање материјала које је од значаја за децу, али и да предузима мере којима се штите деца од штетног материјала, односно садржаја.⁵⁰

Слобода мисли, савести и вероисповести – КПД садржи одредбу која се тиче слободе мишљења, савести и вероисповести: „*Стране уговорнице ће поштовати право детета на слободу мишљења, савести и вероисповести.*”⁵¹

Модерно право људских права је утемељено на претпоставци да су људска бића аутономна и рационална, да су способна да размишљају независно, и да формирају и мењају уверења. Људско биће не сме бити ометано и кажњавано због сопствених мисли, колико год оне биле неприхватљиве другима.⁵²

Европска конвенција о људским правима у члану 9. предвиђа да свако има право на слободу мисли, савести и вероисповести. Ово право подразумева слободу промене вере или уверења и слободу сваког да, било сам или заједно с другима, јавно или приватно, испољава веру или уверење молитвом, подучавањем, обичајима и обредом. Религијска слобода је питање индивидуалне свести, али она подразумева и слободу да се „испољава вера”, што се чини речима и делима.⁵³

⁴⁷ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *op.cit.*, стр. 118.

⁴⁸ *Ibid.* 119.

⁴⁹ Vuchawska-Siniarska D.: *Protecting the Right to Freedom of Expression under the European Convention on Human Rights*, Strasbourg, Council of Europe, 2017., стр. 15.

⁵⁰ Медији и права детета, Београд, 2005., стр. 38.

⁵¹ КПД, *op.cit.*, чл. 14.

⁵² Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *op.cit.*, стр. 123.

⁵³ Murdoch J.: *Freedom of thought, conscience and religion*, Strasbourg, 2013., стр. 18.

Када је у питању приговор савести, он се доводи у везу са приговорима за служење обавезног војног рока, односно за ношење оружја, спровођење одређеног режима исхране (вегетаријанизам), медицинских мера (одбијања трансфузије крви из верских убеђења).

Слобода удруживања и мирног окупљања – КПД прописује да ће стране уговорнице признати право детета на слободу удруживања и слободу мирног окупљања.⁵⁴

Слобода удруживања и мирног окупљања, као посебан облик изражавања, представља један од битних елемената савременог демократског друштва. Удруживање подразумева свесно, добровољно и привремено окупљање једног броја људи у сврху постизања заједничког циља.⁵⁵ Право на удруживања значи и право на оснивање удружења, право да се приступи удружењу и да се удружење напусти.⁵⁶

Када је у питању право на мирно окупљање, држава има обавезу да не омета мирно окупљање и да омогући учесницима мирног окупљања да изразе своје ставове, без страха од физичког или неке друге врсте насиља.⁵⁷

Право на приватност – Право на приватност штити лични интегритет и достојанство. Право на приватност обухвата: право на поштовање приватног и породичног живота, право на поштовање преписке, право на поштовање части и угледа. Приватност је суштинска карактеристика људске слободе.⁵⁸ Право на приватност подразумева право на сферу интимности, која нам омогућава да успостављамо и негујемо односе са људима, без мешања државе и јавности уопште.⁵⁹

КПД прописује да: *„Ниједно дете неће бити бити изложено произвољном или незаконитом мешању у његову приватност, породицу, дом или преписку, нити незаконитим нападима на његову част и углед.“*⁶⁰

Заштита права на приватност је од посебног значаја у судским и управним поступцима, у ситуацијама алтернативне бриге о детету, у школама, као и у другим институцијама у којима деца бораве,⁶¹ што значи да свака средина у којој дете борави или

⁵⁴КПД, оп.цит., чл. 15. ст.1.

⁵⁵ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., оп.цит., стр. 128.

⁵⁶ Ibid., стр. 128.

⁵⁷ Ibid. стр. 128.

⁵⁸ Ibid., стр. 131.

⁵⁹СННВАИ Y.: *A child's right to privacy, a parent's duty to care and social media*, Potchefstroom 2016.,стр. 5.

⁶⁰ КПД, оп.цит., чл. 16. ст.1.

⁶¹Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., оп.цит., стр. 132.

ситуација у којој се дете налази треба бити, у сваком погледу, безбедна по приватност детета.

2.2.2.Права детета у случају насиља

Право на заштиту од злостављања и занемаривања - Под злоупотребом или злостављањем детета подразумевају се сви облици физичког и/или емоционалног злостављања, сексуална злоупотреба, занемаривање или немаран поступак, као и комерцијална или друга експлоатација, што доводи до стварног или потенцијалног нарушавања здравља детета, његовог преживљавања, развоја или достојанства у оквиру односа који укључује одговорност, поверење или моћ. Постоје четири посебна типа злоупотребе детета: физичко злостављање, сексуална злоупотреба, емоционално злостављање, и занемаривање детета.⁶² Нека истраживања показују да, у случајевима када постоји злостављање деце, никада није у питању само један облик злостављања, већ више облика, углавном физичко злостављање са сексуалном злоупотребом. Када је у питању сексуално злостављање, овом облику злостављања су изложеније девојчице од дечака, и најчешће се ради о инцесту.⁶³ Злостављању и различитим злоупотребама најизложенија су тзв. деца са улице, те држава има обавезу да се посебну пажњу посвети овом проблему, односно заштити деце на улици.⁶⁴

Занемаривање обухвата запостављање основних потреба детета, физичких и психичких (емоционалних, когнитивних), и потреба у области социјализације, у обиму, трајању или на начин који може довести до озбиљних оштећења здравља и развоја детета.

Забрана мучења или других окрутних, нечовечних или понижавајућих поступака или казни - „Комитет дефинише „телесно” или „физичко” кажњавање као било које кажњавање у којем се примењује физичка сила и које има за намеру да нанесе извесан степен бола или неугодности, ма колико да је благ.”⁶⁵ Постоје и облици кажњавања који не спадају у физичко кажњавање, али их је Комитет препознао као окрутне и понижавајуће,

⁶² Ишпановић-Радојковић В., Игњатовић Т., Калезић Вигњевевић А., Стевановић И., Срна Ј., Вујовић Р., Жегарац Н.: *Заштита детета од злостављања и занемаривања – Примена Општег протокола*, Београд, 2011., стр.11.

⁶³ Алексић Ј., Ђорговић Ј.: *Приручник за медијско извештавање о насиљу у породици и насиљу над женама*, Београд, 2011., стр. 24.

⁶⁴ Стевановић И.: *Деца која чекају*, Београд, 2014., стр. 19.

⁶⁵ Права детета у међународним документима, *op.cit.*, стр. 199.

нпр.: кажњавање којим се деца омаловажавају, плаше, излазу подсмеху других, доводе у ситуацију да сnose одговорност или последице поступака других људи, итд.

2.2.3.Породична средина и алтернативна брига о деци

Право детета на везу са породицом – Породица се сматра основном јединицом заједнице и природним окружењем за добробит детета.⁶⁶ Према КПД деца имају право да живе са својим родитељима, осим ако то није у супротности с најбољим интересом детета. Оба родитеља имају одговорност када је у питању брига о детету. Уколико је дете одвојено од једног или оба родитеља, требало би да има могућност да редовно одржава личне доносе и контакт са њима, осим ако је то у супротности са најбољим интересом детета.⁶⁷

КПД успоставља обавезу државама да пруже посебну подршку деци која су лишена породичног окружења и дужност да обезбеде алтернативну бригу о деци. Када је реч о алтернативној бризи, КПД наводи хранитељство, смештање, кафалах исламског права, усвојење и смештање у одговарајуће установе за негу деце.⁶⁸

Смернице за алтернативну бригу о деци⁶⁹ предвиђају више облика збрињавања деце: збрињавање код рођака, у хранитељству, или други облик породичног збрињавања, стамбеног збрињавања и аранжмана самосталног живота под надзором.⁷⁰ Одлуке о збрињавању детета треба доносити у судским, управним или другим поступцима који су предвиђени законом, а у поступцима је најважније утврдити који је најпогоднији облик збрињавања детета.⁷¹

2.2.4.Право детета на образовање, слободно време, рекреацију и културне активности

Право на образовање – Конвенција признаје право детета на образовање, и предвиђа да је основно образовање обавезено и бесплатно за сву децу.⁷² Према Конвенцији, образовање треба бити прилагођено детету, треба бити осмишљено тако да развије код

⁶⁶ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., оп.цит., стр. 150.

⁶⁷ Ibid., стр. 158.

⁶⁸ Ibid., стр. 166.

⁶⁹ Guidelines for the Alternative Care of Children, UN. Doc/A/RES/64/142

⁷⁰ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., оп.цит., стр. 166.

⁷¹ Ibid., стр. 167.

⁷²КПД, оп.цит., чл. 28. ст.1.

детета животне вештине, да ојача дететову способност да ужива читав низ људских права и да утиче на стварање културе прожете одговарајућим вредностима људских права.

Циљ је да се дете оспособи развијањем вештина, способности учења и других способности, људског достојанства, самопоштовања и самопоуздања.⁷³

Слободно време, рекреација и културне активности – Право на слободно време и рекреацију предвиђено је Конвенцијом чланом 31. који прописује следеће: „*Стране уговорнице признају право детета на одмор и слободно време, на учешће у игри и рекреативним активностима које одговарају узрасту детета и на слободно учешће у културном животу и уметности.*

Ова права су посебно предвиђена Конвенцијом првенствено због деце која раде или која су експлоатисана у раду, али и због организације образовног система.⁷⁴ Слободно време и рекреација повезани су са правом детета на игру. Деца кроз игру користе и унапређују своје капацитете, развијају креативност и стичу нова знања, што је неопходно за друштвену интеграцију.⁷⁵

2.2.5. Здравствена заштита детета

Право на здравствену заштиту – КПД чланом 24. потврђује да деца имају право на највиши доступан стандард здравствене заштите: „*Стране уговорнице признају право детета на уживање највишег остваривог здравственог стандарда и на капацитете за лечење и здравствену рехабилитацију. Државе потписнице ће настојати да обезбеде да ниједно дете не буде лишено права приступа таквим услугама здравствене заштите.*”⁷⁶

Државе имају обавезу да: обезбеде сигурну и подржавајућу средину за адолесценте; обезбеде да адолесценти буду информисани о свим питањима која су битна за њихово здравље и развој и да учествују у доношењу одлука које се тичу њиховог здравља, да стичу знања у области здравља и здравствене заштите; обезбеде да здравствене установе, добра и услуге, укључујући и саветовање и здравствене услуге за ментално, сексуално и репродуктивно здравље, одговарајућег квалитета и усмерене ка проблемима адолесцената, буду доступне свим адолесцентима; заштите адолесценте од свих облика рада који може

⁷³ Права детета у међународним документима, Београд, 2011., стр. 117.

⁷⁴ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *op.cit.*, стр. 206.

⁷⁵ *Ibid.* стр. 206.

⁷⁶ КПД, *op.cit.*, чл. 24. ст.1.

угрожавати уживање њихових права, нарочито укидањем свих облика децјег рада и регулисањем радне средине и услова у складу са међународним стандардима; заштите адолесценте од свих врста повреда, укључујући и оне као последицу насиља и саобраћајних несрећа; заштите адолесценте од свих штетних традиционалних обичаја (нпр. рано ступање у брак, убиство због части и мутилација женских гениталија); обезбеде да се све претходно наведене обавезе испуњавају и у односу на адолесценте из посебно угрожених група; спроведу мере за спречавање менталних поремећаја и унапређење менталног здравља адолесцената.⁷⁷

2.2.6. Посебне мере заштите

Права детета у сукобу са законом – КПД забрањује мучење, или друго окротно, нехумано и понижавајуће поступање и кажњавање.⁷⁸ Забрањено је изрицање смртне казне или казне доживотног затвора лицу детету, односно лицу које је млађе од 18 година. Дете не сме бити незаконито или произвољно лишено слободе, а хапшење, притвор и затварање детета користе се као последња мера приликом поступања са дететом, и то на најкраћи могући временски период. Дете које је лишено слободе, има право да му се омогући приступ правној или другој одговарајућој помоћи, као и право да побија законитост предузете мере пред судом или другим надлежним, независним и непристрасним органима и на доношење одлуке у што краћем року у сваком таквом поступку.

Концепт „Правда по мери детета” усвојен је на основу Смерница Комитета министара Савета Европе о правосуђу по мери детета⁷⁹. Овај концепт подразумева правосуђе које је доступно и примерено узрасту детета, које је ефикасно, прилагођено потребама и правима детета и усредсређено на те потребе и права детета.⁸⁰

Када је у питању кажњавање малолетних учинилаца кривичних дела, тенденција је да се према њима изричу васпитне мере, а не казне. Чак и приликом избора васпитних мера, примат имају лакше васпитне мере у односу на најтеже мере, које су заводског карактера.⁸¹

⁷⁷ УН, Општи коментар број 4: *Здравље адолесцената*, CRC/GC/2003/4, 1. јул 2003. године

⁷⁸КПД, *op.cit.*, чл. 37.

⁷⁹ Смернице Комитета министара Савета Европе о правосуђу по мери детета, усвојене 17. новембра 2010. на 1.098. заседању заменика министара Савета Европе - Редигована верзија од 31. маја 2011.

⁸⁰ Стевановић И.: *Моје право да будем заштићен*, Београд, 2014., стр. 31.

⁸¹ Јовашевић Д.: *Европски стандарди и неформалне мере*, Београд, 2010., стр. 26.

2.3. Права детета гарантована факултативним протоколима уз Конвенцију о правима детета

Уз КПД усвојена су три факултативна протокола. Два протокола усвојена су 2000. године, и то су: Протокол о продаји деце, дечијој проституцији и дечијој порнографији и Протокол о учешћу деце у оружаним сукобима. Трећи протокол уз КПД о комуникацијским процедурама усвојен је 19. децембра 2011. године, који наша земља још увек није ратификовала.⁸² Унапређујући механизам надзора, трећи факултативни протокол чини значајан корак ка потпунијем поштовању права детета, јер се њиме на универзалном плану заокружује постојећи систем заштите створен на уговорној основи.⁸³

Факултативни Протокол о продаји деце, дечијој проституцији и дечијој порнографији⁸⁴ усвојила је Генерална скупштина Уједињених нација 25. маја 2000. године, с тим што је протокол ступио на снагу 2002. године. Значај протокола огледа се у томе што предвиђа обавезу држава уговорница да забране продају деце, дечју проституцију и дечју порнографију и да одређене акте против деце прогласи кривичним делима, као и обавезу да извршиоце кривичних дела кривично гоне или их изруче заинтересованим државама.⁸⁵ Протокол предвиђа мере за заштиту права и интереса деце који су жртве поступака који су забрањени протоколом, односно жртава кривичних дела, и то у свим фазама вођења кривичног поступка против извршиоца тих кривичних дела. Деца која су жртве кривичних дела имају право да буду обавештена о њиховим правима, њиховој улози у поступку, као и о исходу поступка, право на подршку током поступка, право на приватност током поступка, односно право да његова приватност и идентитет буду заштићени како би се избегло ширење информација које би могле довести до идентификовања деце. Деца која имају улогу сведока у поступку имају право на заштиту од застрашивања и одмазде.

Факултативни Протокол о учешћу деце у оружаним сукобима⁸⁶ усвојен је када и Протокол о продаји деце, дечијој проституцији и дечијој порнографији. И овај Протокол има

⁸² Доступно на: <https://cpd.org.rs/treci-fakultativni-protokol-o-komunikacijskim-procedurama-uz-konvenciju-o-pravima-deteta-stupio-na-snagu>

⁸³ Борђевић С.: „Трећи факултативни протокол уз Конвенцију о правима детета“, у: Зборник радова Правног факултета у Нишу LXII, тематски број: Заштита људских и мањинских права у европском правном простору, Ниш, 2012., стр. 520.

⁸⁴ Закон о потврђивању Факултативног Протокола о продаји деце, дечијој проституцији и дечијој порнографији, уз Конвенцију о правима детета (--Сл. лист СРЈ – Међународни уговори", бр. 7/20029)

⁸⁵ Јанковић М.Б., Радивојевић З., *op.cit.*, стр. 241.

⁸⁶ Закон о потврђивању Факултативног Протокола о учешћу деце у оружаним сукобима уз Конвенцију о правима детета ("Сл. лист СРЈ – Међународни уговори", бр. 7/2002)

за циљ побољшавање положаја деце, и њихову потпунију заштиту. Протокол је усвојен због тога што се у пракси дешавало да за учешће у оружанним сукобима буду регрутована деца која су млађа од 15 година, и због чињенице да су честа мета напада током оружанних сукоба места у којима највише има деце – школе и болнице. Протокол предвиђа да деца која нису навршила 18 година живота не подлежу обавезној регрутацији у оружане снаге своје земље. Предвиђена је и обавеза за државе уговорнице да подигну минималну старосну границу за добровољну регрутацију лица у своје оружане снаге. Државе уговорнице које дозволе добровољну регрутацију у оружане снаге лицима којима имају мање од 18 година, морају гарантовати да је таква регрутација стварно добровољна, да је регрутација спроведена уз изричито пристанак родитеља или старатеља тог лица, да су та лица обавештена о свим обавезама које произлазе из службе у оружаним снагама, као и обавезу тих лица да пруже доказ о својим годинама пре него што буду примљени као регрути.⁸⁷

2.4.Домаћи правни оквир права детета

С обзиром да је тема нашег рада везана за права детета и медије, у овом делу говорићемо о прописима којима се права детета штите у нашој земљи и о прописима који се односе на медије, а који садрже одредбе којима се штите деца.

У нашем правном систему постоји више прописа којима се штите права детета, и то у различитим областима. Полазну основу свакако представља Устав Републике Србије, који гарантује људска и мањинска права, а садржи и посебне одредбе⁸⁸ који се односе искључиво на децу. Устав чланом 64. прописује да деца уживају људска права примерно свом узрасту и душевној зрелости, затим да свако дете да право на лично име, упис у матичну књигу рођених, право да сазна своје порекло и право да очува свој идентитет. Истим чланом предвиђено је да су деца заштићена од психичког, физичког, економског и сваког другог искоришћавања или злоупотребљавања. Устав прописује и да деца рођена изван брака имају једнака права као деца рођена у браку. Чланом 66. Устава предвиђена је посебна заштита деце о којој се родитељи не старају и деци која су ометена у психичком или физичком развоју. Исти члан Устава предвиђа да деца која су млађа од 15 година не могу

⁸⁷Факултативни Протокол уз Конвенцију о правима детета о учешћу деце у оружанним сукобима чл.3.ст.3.

⁸⁸ Устав Републике Србије (*"Сл. гласник РС, бр. 98/2006*), чл. 64., чл. 66.

бити запослена, а ако су млађа од 18 година не могу радити на пословима штетним по њихово здравље или морал.

Поред наведених, деци припадају и остала права предвиђена Уставом у другом делу који носи назив: Људска и мањинска права и слободе. Ту спадају: право на живот⁸⁹, достојанство и слободан развој личности⁹⁰, забрана дискриминације⁹¹, неповредивост физичко и психичког интегритета⁹², забрана ропства, положаја сличног ропству и принудног рада⁹³, право на слободу и безбедност⁹⁴, права лица лишеног слободе⁹⁵, укључујући и право на правично суђење⁹⁶, право на држављанство⁹⁷, слобода кретања⁹⁸, заштита података о личности⁹⁹, тајност писама и других средстава општења¹⁰⁰, слобода мисли, савести и вероисповести¹⁰¹, слобода мишљења и изражавања¹⁰², право на обавештеност¹⁰³, право на окупљање и удруживање¹⁰⁴, право на имовину¹⁰⁵, право на рад¹⁰⁶, право наслеђивања¹⁰⁷, право на правну помоћ¹⁰⁸, социјална и здравствена заштита¹⁰⁹, право на образовање¹¹⁰, право на здраву животну средину¹¹¹, права припадника националних мањина¹¹².

Када су у питању дужности и права родитеља, и то је Устав уредио посебним чланом, прописујући да родитељи имају право и дужност да издржавају, васпитавају и образују своју децу.

⁸⁹ Ibid. чл. 24.

⁹⁰ Ibid. чл. 23.

⁹¹ Ibid. чл. 21.

⁹² Ibid. чл. 25.

⁹³ Ibid. чл. 26.

⁹⁴ Ibid. чл. 27.

⁹⁵ Ibid. чл. 28., чл. 29., чл. 30.

⁹⁶ Ibid. чл. 32.

⁹⁷ Ibid. чл. 38.

⁹⁸ Ibid. чл. 39.

⁹⁹ Ibid. чл. 42.

¹⁰⁰ Ibid. чл. 41.

¹⁰¹ Ibid. чл. 43.

¹⁰² Ibid. чл. 46.

¹⁰³ Ibid. чл. 51.

¹⁰⁴ Ibid. чл. 54., чл. 55.

¹⁰⁵ Ibid. чл. 58.

¹⁰⁶ Ibid. чл. 60.

¹⁰⁷ Ibid. чл. 59.

¹⁰⁸ Ibid. чл. 67.

¹⁰⁹ Ibid. чл. 69., чл. 68.

¹¹⁰ Ibid. чл. 71.

¹¹¹ Ibid. чл. 74.

¹¹² Ibid. чл. 75. – чл. 81.

Наша земља је ратификовала КПД, и самим тим прихватила опште принципе који су установљени Конвенцијом. Деци је загарантовано уживање људских права примерено њиховом узрасту и душевној зрелости. Потврђивањем Конвенције о правима детета Република Србија је преузела обавезу да предузима мере за заштиту права деце, као и мере спречавање и сузбијање насиља над децом, обавезу да обезбеди заштиту детета од свих облика насиља, злостављања и занемаривања у породици и мере подршке за физички и психички опоравак детета–жртве и за дететову потпуну социјалну реинтеграцију.¹¹³

Породичним законом Републике Србије¹¹⁴ призната су следећа права детета:

- право детета да зна ко су му родитељи,
- право детета да живи са родитељима,
- право детета на личне односе са родитељем са којим не живи,
- право детета на правилан и потпун развој,
- право детета на образовање,
- право детета да предузима правне послове,
- право детета на слободно изражавање мишљења.

У нашој земљи још увек не постоји закон којим би на свеобухватан начин била уређена област која се тиче деце и њихових права. Заправо, постоји Нацрт Закона који се тиче само права деце, али који до данас није усвојен.

Породични закон Републике Србије предвиђа основна права детета, и прописује да је свако дужан да се руководи најбољим интересом детета у свим активностима које се тичу детета¹¹⁵, као и дужност државе да поштује, штити и унапређује права детета¹¹⁶. Породични закон предвиђа и дужности детета, и заштиту права детета, нарочито када су у питању случајеви запостављања и занемаривања, односно злоупотребе вршења родитељског права. У већини случајева, дете је жртва неког облика насиља у породици, било да се ради о психичком или физичком насиљу, и због тога му се мора омогућити да изрази своје мишљење и да заштити своја права.

¹¹³ Заштита деце од насиља, злостављања и занемаривања – Изабране препоруке и мишљења Заштитника грађана, Београд, 2015., стр. 5.

¹¹⁴ Породични закон ("Сл. гласник РС", бр. 18/2005, 72/2011 – др.закон и 6/2015)

¹¹⁵ Ibid. чл. 6.ст.1.

¹¹⁶ Ibid. чл. 6.ст.2.

Породични закон, имплементирајући одредбе КПД, битно је променио правни статус детета.¹¹⁷ Породични закон омогућава детету, као титулару права, да под одређеним условима, слободно израженом вољом одлучује о многим питањима сопственог живота.

Права деце у кривичноправној области штите се Закоником о кривичном поступку¹¹⁸ и Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица¹¹⁹. У кривичноправној области, под дететом се подразумева лице које није навршило 14 година, а лица старија од 14 година сматрају се малолетним лицима, с тим што се прави разлика између млађих малолетника (од 14 до 16 година) и старијих малолетника (од 16 до 18 година). Одредбе ових закона регулишу положај малолетних лица у кривичном праву, поступак према малолетним учиниоцима кривичних дела, прописују кривичне санкције за малолетне учиниоце кривичних дела и поступак извршења кривичних санкција, као и положај малолетних лица у кривичном поступку када се јављају у улози оштећеног, односно жртве неког кривичног дела.

Влада Републике Србије је 2004. године утврдила Национални план акције за децу, и на основу тог плана Влада је 2005. године утврдила Општи протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања. На основу Општег протокола донети су и посебни протоколи: Посебан протокол за заштиту деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно - васпитним установама 2007. године; Посебан протокол за заштиту деце у установама социјалне заштите од злостављања и занемаривања 2006. године; Посебни протокол о поступању полицијских службеника у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања 2006. године; Посебан протокол система здравствене заштите за заштиту деце од злостављања и занемаривања 2009. године; Посебни протокол о поступању правосудних органа у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања 2009. године.

У нашој земљи не постоји јединствен закон о правима детета. Управо због тога, израђен је Нацрт Закона о правима детета и заштитнику права детета, који је усаглашен са КПД, Факултативним Протоколом уз Конвенцију о правима детета о продаји деце, децјој

¹¹⁷ Делибашић З.: *Права детета у спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права*, Београд, 2017., стр.1.

¹¹⁸ Законик о кривичном поступку ("Сл. гласник РС", бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019)

¹¹⁹ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица ("Сл. гласник РС", бр.85/2005)

проституцији и дечјој порнографији и Факултативним ротоколом уз Конвенцију о правима детета о учешћу деце у оружаним сукобима, али и са другим међународним уговорима.

Нацрт Закона о правима детета и заштитнику права детета израдила је радна група у Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања током 2018. године. Усвајање овог закона очекивало се током 2019. године. Међутим, закон до данас није усвојен. Усвајање овог закона представљао би значајан корак у унапређењу и заштити права детета.

Према Нацрту Закона¹²⁰, Закон ће имати дванаест делова. Законом је први пут у нашој земљи дефинисан појам „детета“, на тај начин што је предвиђено да је: „Дете свако људско биће млађе од 18 година.“ Уређена је судска и друга заштита права детета, начела поступка за заштиту права детета, као и положај детета у судским и управним поступцима. Предвиђена је заштита деце од различитих облика насиља, уређен је положај детета у породичној средини и алтернативној нези, здравствена и социјална заштита детета, посебне мере заштите детета, као и посебна институција – заштитник права детета чија је надлежност заштита, промоција и унапређење права детета.

Када су у питању основна права детета, Закон предвиђа: право на живот, право на недискриминацију, право на остваривање најбољег интереса, право на мишљење и уважавање мишљења, право на достојанство, право на опстанак и развој, право на здраву животну средину.

У трећем делу Закона, предвиђена су грађанска и политичка права детета, и то: право на лични и породични идентитет, право на очување идентитета, право на приватност, право на слободу изражавања, право на слободу мишљења, савести и вероисповести, право на слобода удруживања, право на приступ информацијама.

Законом је предвиђена и заштита детета од насиља, право детета на живот у породичној средини и алтернативној нези, право детета на здравствену заштиту и на социјалну сигурност, право на образовање, слободно време и културне активности, као и права посебних група деце и мере њихове заштите. Ту се првенствено мисли на децу стране држављане, децу избеглице и децу азиланата, припаднике националних мањина, децу са

¹²⁰ Доступно на: www.savetzapravadeteta.gov.rs

улице, децу са сметњама у развоју и децу са инвалидитетом и децу која су извршиоци кривичних дела.

Најбољи интерес детета наглашен је у нацрту, с тим што ни овде није прецизирано шта се подразумева под „најбољим интересом детета“, већ је предвиђено да се: „*Најбољи интерес детета утврђује на основу:*

1) права детета прописаних овим законом, Конвенцијом од правима детета и другим ратификованим међународним уговорима и праксе међународних институција које надзиру спровођење људских права и права детета;

2) пола, узраста, других личних својстава, претходног искуства и животних околности детета;

3) потреба физичког, сазнајног, емоционалног и социјалног развоја и заштите живота и здравља детета;

4) потребе осигурања безбедности детета;

5) значаја обезбеђења стабилности, континуитета односа са родитељима, породицом и средином из које потиче или у којој борави, средине и начина живота детета;

6) квалитета односа које је дете успоставило са родитељем или другом особом и непосредних и дугорочних ефеката одржавања тог односа;

7) потребе очувања породичних односа, посебно односа са браћом и сестрама;

8) дететове културне, расне, етничке, језичке и религијске припадности или наслеђа;

9) уважавања дететовог доживљавања времена и последица које неоправдано одлагање доношења одлуке може имати на дете;

10) других околности, личних својстава и стања која могу да утичу на добробит детета."¹²¹

„ У свим активностима које се тичу детета и одлукама које се у вези са тим доносе, органи јавне власти, правна и физичка лица дужни су да поступају руководећи се најбољим интересима детета."¹²²

¹²¹ Нацрт Закона о правима детета и заштитнику права детета, чл. 12. ст. 3., доступно на: www.savetzapravadeteta.gov.rs

¹²² Ibid. чл. 7.ст.1.

3. ОПШТИ ПРИНЦИПИ ПРАВА ДЕТЕТА

У раду смо већ поменули најбољи интерес детета, који представља најважнији принцип заштите права детета, у свим активностима и поступцима који се тичу детета. Поред овог начела постоје и други принципи који су установљени у циљу заштите детета и који су саставни део правних система савремених држава. Комитет за права детета је приликом припреме Смерница за иницијалне извештаје увео групу под насловом Општи принципи.¹²³ Као опште принципе права детета Комитет наводи: члан 2. КПД - право на недискриминацију; члан 3. КПД – право на поштовање најбољих интереса детета; члан 6. КПД – право на живот опстанак и развој; члан 12. КПД – поштовање мишљења детета. Комитет сматра да су ова права посебно важна за остваривање свих осталих права.

3.1. Начело забране дискриминације

Суштина принципа недискриминације је да сва права важе за сву децу, без изузетка, и да је обавеза држава да пруже заштиту од свих облика дискриминације. Основ недискриминације изражен је у принципу да сва људска бића треба да уживају своја права, без обзира на лична својства, као што су: раса, пол, језик, етничко порекло, и др.¹²⁴

КПД установљава обавезу држава да поштују и обезбеђују: *„...права утврђена овом Конвенцијом сваком детету које се налази под њиховом јурисдикцијом без икакве дискриминације и без обзира на расу, боју коже, пол, језик, вероисповест, политичко или друго уверење, национално, етничко или социјално порекло, имовинско стање, онеспособљеност, рођење или други статус детета, његовог родитеља или законског старатеља. Стране уговорнице ће предузети све одговарајуће мере како би се обезбедила заштита детета од свих облика дискриминације или кажњавања заснованог на статусу, активностима, израженом мишљењу или уверењу дететових родитеља, законских старатеља или чланова породице.*”¹²⁵

¹²³ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *op.cit.*, стр. 82.

¹²⁴ *Ibid.*, стр. 83.

¹²⁵КПД, *op.cit.*, чл. 2.

Једна од карактеристика права детета, и уопште људских права је њихова универзалост. Универзалност људских права забрањује дискриминацију по било ком основу, а КПД у члану 2. наводи неке од могућих основа дискриминације.

Иако преовлађује мишљење да су деца дискриминисана у мањој мери него друге категорије грађана, у стварности ситуација није таква. Комитет УН за права детета је утврдио чак 53 могућа основа за дискриминацију деце¹²⁶, међу којима су: припадање племенима и кастама, рођење у ванбрачној заједници, становање у селима, инфицираност ХИВ вирусом, и други основи. Деца могу бити дискриминисана и због тога што држава не успева да води јединствену политику којом ће подједнако бити обухваћена деца из различитих ризичних група, као што су: деца са улице, деца припадници мањина, деца са сметњама у развоју и деца вишеструки повратници.

Малолетници су често дискриминисани након извршења кривичних санкција. Њихова стигматизованост утиче на смањење могућности за запослење, образовање, што обавезује државе да се посебно баве овим проблемом.

Држава има обавезу да предузме мере како би спречила дискриминацију деце, по било ком основу. образовање је најбоље оружје у борби против дискриминације, због тога треба предузимати мере и у области информисања и образовања,¹²⁷ како би се стереотипи и предрасуде уклониле из свести друштва.

3.2. Начело поштовања најбољег интереса детета

КПД прокламује најбољи интерес детета као право, и као основни принцип права детета,¹²⁸ прописујући да: *„У свим активностима које се тичу деце, без обзира да ли их предузимају јавне или приватне институције социјалног старања, судови, административни органи или законодавна тела, најбољи интереси детета биће од првенственог значаја.”*¹²⁹

¹²⁶ Ковачевић М.: *Међународни стандарди у области кривичних санкција и мера за малолетнике*, Београд, 2013., стр. 139.

¹²⁷ Vučković Šahović N.: *Monitoring non-discrimination in education*, in: *Children and non-discrimination*, University Press of Estonia, 2014., стр. 241.

¹²⁸ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *op.cit.*, стр. 91.

¹²⁹КПД, *op.cit.*, чл. 3.

Садржај принципа најбољег интереса детета тешко је одредити, али може се рећи да он има две класичне улоге: улогу контроле и улогу проналажења решења.¹³⁰ Према критеријуму контроле, најбољи интерес детета се користи да би се утврдило да ли су права и обавезе према детету правилно спроведене. Критеријум решења намеће обавезу утврђивања најбољих интереса детета, чиме су особе које доносе одлуке о детету приморане да размотре сва могућа решења за конкретан случај, и да изаберу и промовишу решење које је у најбољем интересу детета.¹³¹

Сходно овом принципу, сваки законодавни, административни или судски орган, као и приватне институције имају обавезу да примене принцип најбољег интереса тако што ће систематски размотрити на који начин су или могу да буду угрожена права и интереси детета њиховим одлукама или активностима. Права и интереси детета могу бити угрожени неким важећим или предложеним законом или актуелном политиком, одређеном административном мером, одлуком суда или другог органа, чак и ако се те одлуке или мере не односе директно на децу, али индиректно могу утицати на њих и на њихова права.¹³²

Међународни документи, чак ни КПД не дефинише појам „најбољи интерес детета“ зато што се он конкретизује у сваком појединачном случају и ситуацији. Посредни и непосредни закључци о „најбољем интересу“ могу се извући из осталих начела. Тако се сматра да интереси детета налажу поштовање његовог мишљења, недискриминаторско поступање, стварање погодних услова за раст и развој, што мању заступљеност санкција и мера које подразумевају лишавање и ограничавање слободе и сл.¹³³

Начело гарантовања најбољег интереса детета треба да онемогући учеснике свих активности и поступака који се тичу детета и заштите његових права да механички и без промишљања одлучују о правима детета, које није у ситуацији да брине о себи и заштити своје интересе онако како би то учинила одрасла особа.

За утврђивање најбољег интереса детета, морају се имати у виду сва права детета и низ фактора, те се у том смислу могу разликовати спољни и унутрашњи чиниоци који обликују садржину "најбољег интереса детета". Као спољни чиниоци могу се навести културни релативизам и ресурси с којима одређено друштво располаже. С друге стране, на

¹³⁰ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *op.cit.*, стр. 91.

¹³¹ *Ibid.*, стр. 92.

¹³² Права детета у међународним документима, *op.cit.*, стр. 151.

¹³³ Ковачевић М., *op.cit.*, стр. 144.

садржину "најбољег интереса детета" утичу и неки унутрашњи чиниоци који се тичу личних својстава самог детета и његовог породичног окружења (жеље и осећања детета, узраст и пол, физичке, психичке и емотивне потребе детета), као и родитељска подобност да потребе детета задовоље.¹³⁴ Приликом одређивања најбољег интереса детета морају се анализирати и ставови детета, ситуација детета у погледу породичних односа, развојне потребе детета и његов идентитет и безбедност.¹³⁵

Иако међународни документи дају одређене смернице, постоји ризик од арбитрарног и неадекватног дефинисања принципа најбољег интереса детета у различитим областима. Наиме, начело најбољег интереса детета постоји у контексту који одређују правила међународног права, али и унутрашњег правног поретка, што значи да несумњиво постоје одређена ограничења при тумачењу садржине овог стандарда.¹³⁶ Комитет за права детета је усвојио Општи коментар бр. 14 о праву детета да његови најбољи интереси буду уважени у свим поступцима¹³⁷. У коментару Комитет наглашава: *„Концепт најбољих интереса детета има за циљ да обезбеди како пуно и ефективно уживање свих права признатих у Конвенцији, тако и холистички развој детета. Комитет је већ истакао да став одрасле особе о томе шта је у најбољем интересу детета не може заменити обавезу да та особа поштује сва права детета у складу с Конвенцијом. То подсећа да не постоји хијерархија права у Конвенцији; сва права предвиђена у њој су у најбољем интересу детета.“*¹³⁸

3.3. Начело заштите права на живот, опстанак и развој

Право на живот, опстанак и развој сматра се основним принципом права детета.¹³⁹ Право на живот је најраније признато људско право,¹⁴⁰ и то је право које никада не може бити подвргнуто никаквим ограничењима.¹⁴¹ Одредба КПД предвиђа да: *„Стране*

¹³⁴ Влашковић В.: *Начело најбољег интереса детета у породичном праву*, Крагујевац, 2014., стр. 103.

¹³⁵ Guidelines on assessing and determining the best interests of the child, Женева, 2018., стр.99

¹³⁶ Влашковић В.: *Проблем одређивања садржине „најбољег интереса детета“*, у: *Анали Правног факултета у Београду*, 1/2012, 2012., стр. 350.

¹³⁷ UN, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration

¹³⁸ Ibid., параграф 3.

¹³⁹ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *op.cit.*, стр. 95.

¹⁴⁰ Право на живот први пут је званично прокламовано у Декларацији у независности Сједињених Америчких Држава 4. јула 1776. године.

¹⁴¹ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *op.cit.*, стр. 95.

уговорнице признају да свако дете самим рођењем има право на живот. Стране уговорнице ће обезбедити у највећој могућој мери опстанак и развој детета.''¹⁴²

У складу са наведеним, постоји општи консензус не само о забрани смртне казне према деци, већ и забрана телесног кажњавања и другог суровог и понижавајућег поступања. Забрана смртне казне за лица која су извршила кривично дело пре навршене осамнаесте године живота прокламована је још Међународним пактом о грађанским и политичким правима из 1966. године. И Пекиншка правила¹⁴³ предвиђају да смртна казна неће бити изрицана ни за једно кривично дело које изврше малолетна лица, и да малолетници за извршена кривична дела неће бити физички кажњавани.

Да би се начело заштите права на живот реализовало у пракси, није довољно само да се надлежни органи суздржавају од телесног кажњавања или примене смртне казне, већ је неопходно обезбеђивање услова за остваривање права на здравствену заштиту, адекватну исхрану, стамбени простор, јер од свега тога зависи живот и опстанак детета.

Када је у питању опстанак, може се говорити о различитим ситуацијама, које су, међутим, сличне у погледу последица.¹⁴⁴ Једну групу ситуација чине природне катастрофе, као што су: поплаве, земљотреси, клизишта, и сл., на које људска бића не могу да утичу и не могу да их спрече. Друга група ситуација односи се на оружане сукобе, сиромаштво, глад или последицу криминализованог друштва. Када је у питању друга група ситуација, државе могу сносити мањи или већи степен одговорности, чији је обим често огроман и због којих долази до огромне патње особа које су претрпеле последице тих ситуација.¹⁴⁵

Свако дете има право на хармоничан развој.¹⁴⁶ Према дефиницији развоја коју је Комитет за права детета формулисао у Општем коментару бр. 5.¹⁴⁷ појам развој има врло широку конотацију и подразумева физички, ментални, духовни, морално, психолошки и

¹⁴²КПД, *op.cit.*, чл. 6.

¹⁴³ Стандардна минимална правила Уједињених нација за малолетничко правосуђе, тзв. Пекиншка правила усвојена су од стране Уједињених нација 1985.године делују у оквиру два скупа правила: Смерница за превенцију малолетничке делинквенција УН или смерница из Ријада и Правила УН за заштиту малолетника лишених слободе. Значај Пекиншких правила је у томе што она дају смернице за успостављање и развој посебних и специјализованих правосудних система за малолетнике.

¹⁴⁴ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *оп.цит.*, стр. 96.

¹⁴⁵ *Ibid.*, стр. 96.

¹⁴⁶ *Ibid.*, стр. 96.

¹⁴⁷ UN, General Comment No. 5: *General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child*, CRC/GC/2003/5, November 27, 2003.

друштвени развој. Питање развоја повлачи са собом и питања здравља, образовања, породичног окружења, али и социјалних, економских и културних права.¹⁴⁸

Имплементација начела у делу који се тиче обезбеђивања адекватних услова за развој, превасходно зависи од степена економског и културног развоја државе. Међутим, економска криза и недостатак адекватно обучених кадрова не могу бити разлози који оправдавају изостанак адекватне заштите.¹⁴⁹

Комитет за права детета у Општем коментару број 3: ХИВ/СИДА и права детета, из 2003. године¹⁵⁰ наводи да деца имају право да им нико не одузима живот самовољно, као и да имају корист од економске и социјалне политике која им омогућава да опстану до пунолетства и да се развијају у најширем значењу те речи.¹⁵¹ Комитет указује и на потребу, односно дужност државе да посвети пажњу на сексуалност и на понашања и животни стил деце када они одударају од друштвено прихватљивог понашања у њиховом окружењу, јер се на тај начин обезбеђује поштовање права на живот, опстанак и развој.

3.4. Начело поштовања мишљења детета

Принцип поштовања мишљења детета је динамичке природе – његова улога је да деци призна право да учествују у доношењу одлука које се њих тичу, чиме се обезбеђује активна улога детета.¹⁵² Одредба Конвенције која гласи: *„Стране уговорнице ће обезбедити детету које је способно да формира своје сопствено мишљење, право слободног изражавања тог мишљења о свим питањима која се тичу детета, с тим што се мишљењу детета посвећује дужна пажња у складу са годинама живота и зрелошћу детета. У том циљу, детету ће посебно бити пружена могућност да буде саслушано у свим судским и административним поступцима који се тичу детета, било непосредно или преко заступника или одговарајућег органа, на начин који је у складу са процесним правилима националног закона.”*¹⁵³, указује на то да дете више нема пасивну улогу у судским и

¹⁴⁸ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *op.cit.*, стр. 97.

¹⁴⁹ Ковачевић М., *op.cit.* стр. 149.

¹⁵⁰ UN, General Comment No. 3: *HIV/AIDS and the Rights of the Children*, CRC/GC/2003/3, March 17, 2003.

¹⁵¹ Права детета у међународним документима, *op.cit.*, стр. 128.

¹⁵² Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *op.cit.*, стр. 101.

¹⁵³ КПД, *op.cit.*, чл. 12.

административним поступцима који се тичу његових права, већ да у тим поступцима активно учествује.¹⁵⁴

Деца могу да формирају и изразе своје ставове још у најранијем детиљству, али њихова партиципација и потреба да се њихово мишљење уважи повећава се у складу са њиховим годинама. У детињству, мишљење и ставови детета углавном су ограничени на питања која се тичу њиховог непосредног окружења. Како расту, дечји капацитети се развијају, мења се њихов поглед на свет, и самим тим повећава њихова потреба да изразе своје ставове.¹⁵⁵ Конвенцијом није прецизирано од ког узраста би требало уважити мишљење детета.¹⁵⁶

Начело поштовања мишљења детета подразумева право детета да изрази свој став о свим питањима која га се тичу, што истовремено представља обавезу надлежних органа и иначе свих лица који поступају са дететом да мишљење детета уваже, односно да саслушају дете по питању свих одлука које га се тичу. Изражено мишљење детета треба да се вреднује и што потпуније разуме, при чему не треба полазити од претпоставке да дете нема капацитете као одрасла особа за сагледавање ситуације у којој се налази, већ супротно. Процес укључивања детета у доношење одлука и предузимање активности у стварима које га се тичу не значи да оно преузима потпуно контролу над одлуком. Партиципација детета заснована је на свести о томе да су деца актери својих властитих живота, да имају погледе и искуства који могу допринети ефикасном доношењу одлука и да она *морају* бити укључена у тај процес, док се од одраслих тражи да раде на стварању могућности које ће водити постепеном стицању аутономности кроз практиковање у заједничком одлучивању.¹⁵⁷

Право детета на изражавање мишљења подразумева и право детета да одбије да оствари своје право, односно да одбије да изрази своје мишљење. Дете то може читити одбијањем да присуствује саслушању које је сазвао или јасно наводећи да не жели да изнесе своје мишљење.¹⁵⁸

¹⁵⁴ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *op.cit.*, стр. 101.

¹⁵⁵ Lansdown G.: *Every child's right to be heard*, London, 2011., стр. 3.

¹⁵⁶ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *op.cit.*, стр. 102.

¹⁵⁷ Пешић М., Бранковић Б., Томановић-Михајловић С., Дејановић В.: *Партиципација младих под лупом*, Београд, 1999., стр. 40.

¹⁵⁸ Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н., *op.cit.*, стр. 102.

Држава и даље има улогу заштитника права детета и његових интереса, али више не можемо говорити о заштити на коју дете нема никаквог утицаја. Адекватна заштита интереса и права детета може да се пружи тек када се препознају праве потребе деце, а то није могуће уколико се занемари мишљење детета.¹⁵⁹

Да би мишљење детета било стварно уважено, потребно је да деци буду доступни релевантни документи и поступци. Није довољно да држава само призна ово право детета и да на тај начин ствара само утисак да се мишљење детета поштује, већ је потребно да држава предузима мере које ће допринети да се права детета, а пре свега право на слободно изражавање мишљења, заиста и поштују и остварују у пракси.

4. РЕГУЛАТИВА У ОБЛАСТИ ЈАВНОГ ИНФОРМИСАЊА

4.1. Међународни правни оквир

Демократско искуство појединих европских земаља преливало се, последњих седам деценија у медијску сферу, стварајући међународни регулаторни оквир, мање као скуп обавезујућих норми, а више као препоруке за добру праксу и подстицање развоја појединачних медијских система.¹⁶⁰ Те препоруке настале су у окриљу Савета Европе, Европског парламента и Европске комисије, и као резултат активности осталих институција и организација Европске уније. Комитет министара Савета Европе усвојио је Декларацију о слободи изражавања и информисања 29. априла 1982. године.¹⁶¹ Најважнији документ којим је постављен захтев за независност јавних сервиса је Препорука бр. Р (96) 10, коју је усвојио Комитет министара Савета Европе 11. септембра 1996. године.¹⁶²

У циљу уједначавања ставова у области радиодифузије, Комитет министара је 2000. године донео Препоруку бр. Р (2000) 23 о независности и функцијама регулаторних органа у области радиодифузије. Препоруком се дефинишу независни медији као један од услова

¹⁵⁹ Ковачевић М.: *Малолетничко правосуђе у Европи и малолетници као активни учесници кривичног поступка*, у: Зборник радова Правног факултета у Сплиту, 4/2014, Сплит, 2014., стр. 882.

¹⁶⁰ Вељановски Р.: *Медијска независност и људска права*, у: Зборник радова Правног факултета у Нишу LXI - Медији и људска права, Ниш, 2012., стр. 38.

¹⁶¹ Ibid. стр. 41.

¹⁶² Ibid. стр. 42.

за развој демократског друштва, и препоручује државама чланицама да оснују независна регулаторна тела у области радиодифузије.¹⁶³

На нивоу Европске уније, регулисање аудио-визуелних медијских услуга предвиђено је Директивом о аудио-визуелним медијским услугама¹⁶⁴, коју је усвојио Европски парламент. Основни разлог за регулацију аудио-визуелних медијских услуга је потреба да се заштите одређени јавни интереси, укључујући и оне који се односе на заштиту малолетника. Уз Директиву донете су и препоруке о заштити малолетника, које се односе на садржај аудио-визуелних и информационих услуга доступних јавности преко свих облика испоруке, од емитовања до интернета: Препорука Европског савета о развоју конкурентности европске делатности аудио-визуелних и информационих услуга путем промовисања националних оквира који имају за циљ постизање упоредивог и ефикасног нивоа заштите малолетника и људског достојанства из 1998. године, и Препорука о заштити малолетника и људског достојанства у аудио-визуелним и информационим услугама из 2006. године, које покушавају да одговоре на нове изазове које представљају мобилне и интернет технологије и нове услуге преноса података.¹⁶⁵

4.2.Домаћи правни оквир

Устав Републике Србије гарантује слободу медија одредбом која гласи: *„Свако је слободан да без одобрења, на начин предвиђен законом, оснива новине и друга средства јавног обавештавања... У Републици Србији нема цензуре. Надлежни суд може спречити шириње информација и идеја путем средстава јавног обавештавања само ако је то у демократском друштву неопходно ради спречавања позивања на насилно рушење Уставом утврђеног поретка или нарушавање територијалног интегритета Републике Србије, спречавања пропагирања рата или подстрекавања на непосредно насиље или ради спречавања заговарања расне, националне или верске мржње, којим се подстиче на дискриминацију, непријатељство или насиље.“*¹⁶⁶ Устав гарантује и право на обавештеност, у смислу да свако има право да истинито, потпуно и благовремено буде обавештавана о

¹⁶³ Ibid. стр. 41.

¹⁶⁴ Директива о аудио-визуелним медијским услугама усвојена је 10. марта 2010.године.

¹⁶⁵ Медијска регулаторна тела и заштита малолетника, op.cit., стр. 15.

¹⁶⁶ Устав Републике Србије ("Сл. гласник РС", бр. 98/2006), чл. 50.

питањима од јавног значаја, док су средстава јавног обавештавања дужна да то право поштују.

Област јавног информисања у нашој земљи регулисана је Законом о јавном информисању и медијима¹⁶⁷, Законом о радиофузији¹⁶⁸, Законом о оглашавању¹⁶⁹, Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја¹⁷⁰, Законом о електронским комуникацијама¹⁷¹, Законом о јавним медијским сервисима¹⁷². Република Србија приступила је Европској конвенцији о прекограничној телевизији¹⁷³, коју је ратификовала Законом потврђивању Европске конвенције о прекограничној телевизији¹⁷⁴. У раду ћемо говорити о Закону о јавном информисању и медијима, Закону о радиодифузији и Закону о оглашавању и начину на који ови закони штите права деце.

Закон о јавном информисању и медијима – овим законом уређен је начин остваривања слободе јавног информисања која обухвата слободу прикљупања, објављивања и примања информација, слободу формирања и изражавања идеја и мишљења, слободу штампања и дистрибуције новина и слободу производње, пружања и објављивања аудио и аудио-визуелних медијских услуга, слободу ширења информација и идеја преко интернета и других платформи, као и слободу издавања медија и обављања делатности јавног информисања. Медиј, у смислу закона, представља средство јавног обавештавања које речима, сликом, односно звуком преноси уреднички обликоване информације, идеје и мишљења и друге садржаје намењене јавној дистрибуцији и неодређеном броју корисника.¹⁷⁵ То су: дневне и периодичне новине, радио-програм, телевизијски програм,

¹⁶⁷ Закон о јавном информисању и медијима ("Сл. гласник РС", бр. 83/2014, 58/2015 и 12/2016 – аутентично тумачење)

¹⁶⁸ Закон о радиофузији ("Сл. гласник РС", бр. 4282002, 97/2004, 76/2005 и др. закон, 62/2006, 85/2006 – исправке и 41/2009)

¹⁶⁹ Закон о оглашавању ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016 и 52/2019 – др. закон)

¹⁷⁰ Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја ("Сл. гласник РС", бр. 120/2004, 54/2007, 104/2009 и 36/2010)

¹⁷¹ Закон о електронским комуникацијама ("Сл. гласник РС", бр. 44/10, 60/2013 – одлука УС, 62/2014 и 95/2018 – др. закон)

¹⁷² Закон о јавним медијским сервисима ("Сл. гласник РС", бр. 83/2014, 103/2015 и 108/2016)

¹⁷³ Европска конвенција о прекограничној телевизији потписана је 5. маја 1989. године у Стразбуру. Измењена је Протоколом о изменама Европске конвенције о прекограничној телевизији, који је усвојен 1. октобра 1998. године.

¹⁷⁴ Закон о потврђивању Европске конвенције о прекограничној телевизији ("Сл. гласник РС" – Међународни уговори, бр. 42/2009)

¹⁷⁵ Закон о јавном информисању и медијима ("Сл. гласник РС" бр. 83/2014, 58/2015 и 12/2016 – аутентично тумачење), чл. 29. ст.1.

електронска издања тих медија, интернет странице и интернет портали који су регистровани у Регистру медија.

Закон садржи неколико одредаба којима се штите права деце, односно малолетника. Најпре, Закон прописује да се посебно мора водити рачуна да садржај медија и начин њихове дистрибуције не нашкоде моралном, интелектуалном, емотивном или социјалном развоју малолетника, а у циљу заштите слободног развоја личности малолетника. Закон прописује и да се не сме на начин који је доступан малолетницима јавно излагати штампани медиј са порнографских садржајем, при чему је дато и упутство да штампани медиј са порнографским садржајем не сме на насловној и последњој страни садржати порнографију и да мора имати видно упозорење да садржи порнографију и упозорење да није намењен малолетним лицима.

Закон штити достојанство личности наводећи да је достојанство личности оног лица на које се односи информација правно заштићено¹⁷⁶, те и ова одредба има функцију заштите деце. Објављивање информације којом се врши повреда части, угледа или пијетета није допуштено уколико интерес за објављивање информације не претеже над интересом заштите достојанства. Посебно је наглашено да достојанство жртве насиља не сме бити повређено приказом или описом сцене насиља у медијима.

Информације из приватног живота и лични записи не могу бити објављени без пристанка лица чијег се приватног живота та информација и запис тиче. У поглављу које говори о информацијама о личности, у члану 80., закон прецизира да се малолетник не сме учинити препознатљивим у информацији која може да повреди његово право или интерес.¹⁷⁷

Закон о радиодифузији – овај закон прописује обавезу емитера да доприноси подизању општег културног и сазнајног нивоа грађана¹⁷⁸, али не постоји посебна одредба која прописује обавезу подизања општег културног и сазнајног нивоа деце, већ се посредно, на основу појединих одредби закона, може закључити да је законодавац препознао важност емитовања програма за децу.¹⁷⁹

¹⁷⁶ Ibid. чл.79. ст.1.

¹⁷⁷ Пауновић М., Топалов Пауновић И.: *Норме о заштити малолетника у медијима*, у: Бранич бр. 1-2/2019, Београд, 2019., стр. 147.

¹⁷⁸ Закон о радиодифузији ("Сл. гласник РС" бр. 42/2002, 97/2004, 76/2005 и др. закон, 62/2006, 85/2006 – исправке и 41/2009), чл. 68.

¹⁷⁹ Права детета и новинарска пракса – из перспективе људских права, Даблин, 2007., стр. 38.

Поред начела на којима почива регулисање области радиодифузије¹⁸⁰, овим законом установљена су и следећа начела: начело пуне афирмације грађанских права и слобода, нарочито слободе изражавања и плурализма мишљења, начело поштовања људских права у области радиодифузије, објективности и забрана дискриминације.¹⁸¹

Сходно закону, обавеза јавних сервиса је да производе и емитују програме намењене свим сегментима друштва, без дискриминације, и да нарочито воде рачуна о осетљивим друштвеним групама, као што су: деца, омладина, мањинске и етничке групе, социјално и здравствено угрожени, итд. У закону није наведено који проценат програма треба бити намењен деци и омладини.

Емитери не смеју да емитују програме чији садржаји могу да нашкоде физичком, менталном или моралном равоју деце и омладине, а ако такве програме емитују, морају их јасно означити и емитовати их између 00:00 часова до 6 часова ујутру, као и да не емитују програме које садрже порнографски садржај, или садржај који истиче и подржава насиље, наркоманију или друге видове криминалног понашања, као и програме који злоупотребљавају лаковерност гледалаца или слушалаца.¹⁸²

Закон о оглашавању – Овим законом уређују се садржина огласне поруке, општа правила оглашавања, посебна правила оглашавања и ограничења, директно оглашавање, спонзорство, правна заштита и надзор.¹⁸³ Закон о оглашавању предвиђа заштиту деце и малолетника. У члану 21. одређен је појам детета и малолетника. Дететом се сматра лице које није навршило 12 година, а малолетником лице које је навршило 12, али није навршило 18 година живота.

Закон предвиђа принципе чије поштовање је веома важно за заштиту деце и малолетника, иако није изричито наведено да се односе само на децу и малолетнике, као што су: начело слободе оглашавања, начело истинитости, потпуности и одређености поруке, начело прознатљивости огласне поруке, начело забране дискриминације, начело забране повреде морала, забране злоупотребе поверења, и др.

¹⁸⁰ То су начела: слободе, професионализма, независности радиодифузних јавних гласила, рационалног и ефикасног коришћења радиофреквенцијског спектра, забрана сваког облика цензуре, јавност поступка издавања дозвола за емитовање.

¹⁸¹ Тркуља Ј.: *Дефицити медијског законодавства у Србији*, у: Зборник радова Правног факултета у Нишу LXI - Медији и људска права, Ниш, 2012., стр. 7.

¹⁸² Закон о радиодифузији ("Сл. гласник РС" бр. 42/2002, 97/2004, 76/2005 и др. закон, 62/2006, 85/2006 – исправке и 41/2009), чл. 68.

¹⁸³ Закон о оглашавању ("Сл. гласник РС" бр. 6/2016 и 52/2019 – др. закон), чл. 1.

Начело забране злоупотребе поверења важно је у смислу забране коришћења огласне поруке у циљу злоупотребе поверења малолетника према ауторитету. Огласна порука је порука која је посредно или непосредно упућена деци или малолетницима.¹⁸⁴ Огласном поруком не сме бити злоупотребљено поверење, однос зависности, привржености, лаковерност, недостатак искуства или знања или сујеверје примаоца поруке.¹⁸⁵ Огласна порука не сме да злоупотребљава недостатак искуства или знања малолетника или њихову лаковерност, а када су у питању деца, огласна порука не сме онемогућавати или отежавати разликовање између стварности и маште.

У циљу забране злоупотребе малолетника, Закон предвиђа да, уколико огласна порука садржи лично добро (лични податак, лични записи, запис лика, гласа) на основу којег се може открити идентитет лица, иста не може бити објављена без претходног пристанка лица на које се лично добро односи. За физичко лице које нема пословну способност пристанак даје његов законски заступник, а за дете без родитељског старања пристанак даје старатељ, уз претходну сагласност органа старатељства.¹⁸⁶

Закон садржи издвојен део који је посвећен само правилима о заштити деце и малолетника. Законодавац наводи да огласна порука не сме да садржи приказ детета или малолетника у опасној ситуацији (пењање на необезбеђене објекте, разговор са непознатим особама, дете у присуству опасних материја или опреме, осим сако се огласом пороком непосредно промовише сигурност деце), да непосредно позива децу на куповину роба или услуга или их позива да то захтевају од родитеља, да их подстиче или позива на понашање које им може шкодити.

Током емитовања дечије емисије или емисије намењене малолетницима, и најмање десет минута пре почетка емисије и десет минута након завршетка емисије, није дозвољено емитовати огласне поруке којима се пропорукују алкохолна пића, дувански производи, игре на срећу, запаљиве материје и друга опасна средства која могу да доведу у опасност дете или малолетника, производи за мршављење, поступци лечења, лекови, медицинска средства и дијететски додаци. Забрањено је оглашавање које подстиче или наводи на понашање којим се угрожава здравље, физички и психички развој деце и малолетника.¹⁸⁷

¹⁸⁴ Ibid. чл. 22.

¹⁸⁵ Ibid. чл. 6.ст.2.

¹⁸⁶ Ibid. чл. 15.ст.5.

¹⁸⁷ Ibid. чл. 24.

Огласне поруке намењене деци и малолетницима не смеју да садрже приказ насиља, укључујући и сцене насиља између анимираних ликова, лутака и сл. Такође, огласна порука не сме да злоупотребљава поверење које деца и малолетници имају у одређена лица (родитеље, лекаре, наставнике) нарушавањем њиховог ауторитета. Огласна порука не сме да сугерише да ће дете или малолетник коришћењем одређених производа стећи физичке, интелектуалне или друге друштвене предности над својим вршњацима, односно да ће некоришћење тих производа имати супротно дејство.¹⁸⁸ Оглашавање није дозвољено у школи, предшколској установи или другој установи у којој бораве деца или малолетници, осим у случају да оглашавање служи заштити општег интереса или интереса деце и малолетника.

Законом се штите деца и малолетници у односу на излагање порнографским садржајима. Забрањено је оглашавање са порнографским садржајем, осим у порнографској штампи, при чему су забрањене и огласне поруке које немају порнографски садржај, али упућују на порнографију (хот-лајн, потнографски филм), осим на телевизијским и радио програмима и то од поноћи од пет часова ујутру. Оглашавање које упућује на порнографију забрањено је у специјализованим телевизијским и радио емисијама које су намењене малолетним лицима, без обзира на време.¹⁸⁹ Малолетна лица млађа од 16 година не смеју се у огласној поруци доводити у везу са сексуалношћу, нити се мушкарци и жене могу приказивати као дечаци и девојчице са сексуалним одликама одраслих.¹⁹⁰

5. СТАНДАРДИ МЕДИЈСКОГ ИЗВЕШТАВАЊА О ДЕЦИ

Медији имају веома важну улогу у савременом животу. Деца су данас окружена медијима готово од рођења и чине део њиховог окружења, породичног живота, учења, утичу на развој њихових социјалних вештина. Ефекти медија зависе од типа медија, начину коришћења, обиму употребе, али и од личности детета и сврхе за коју се медији користе.¹⁹¹ У контексту медија, термин заштита малолетника тиче се обезбеђивања да штетни садржај

¹⁸⁸ Ibid. чл. 25.

¹⁸⁹ Ibid. чл. 60.

¹⁹⁰ Ibid. чл.10.ст.1.тач.4.

¹⁹¹ Reid Chassiakos Y., Radesky J., Christakis D., Moreno A. M., Cross C. and COUNCIL ON COMMUNICATIONS AND MEDIA: *Children and Adolescents and Digital Media*, in: Pediatrics, Itasca (Illinois), 2019., стр. 13.

у медијима не штети физичком и психолошком развоју деце и малолетника¹⁹², а с обзиром на то да деца већину свог слободног времена проводе користећи неки медиј. „Један од главних изазова у дигиталном окружењу јесте начин на који треба осигурати право детета на адекватан и безбедан приступ дигиталним уређајима и интернету, информацијама, као и квалитетним садржајима прилагођеним деци. Исто тако, требало би предузети конкретне мере како би се деца заштитила од превременог излагања дигиталном окружењу.“¹⁹³

КПД препознала је улогу масовних медија, како за слободу изражавања деце, тако и за могућност да се чује њихов глас, за право деце на информисање и, пре свега, за квалитет садржаја који ће унапредити њихов развој и добробит. Конвенција указује и на потребу да деца буду заштићена од материјала, односно садржаја који за њих може бити штетан. Члан 17. КПД говори о функцији медија у ширењу информација које позитивно утичу на децу и гарантује им приступ информацијама и материјалима из различитих националних и међународних извора, посебно оних усмерених на промоцију њихове друштвене, духовне и моралне добробити и физичког и менталног здравља.

Посебан део активности Савета Европе усмерен је на заштиту деце и малолетника у дигиталном окружењу. Конвенција о високотехнолошком криминалу¹⁹⁴ успоставља заједнички приступ инкриминисању кривичних дела повезаних са рачунарским системима и има за циљ да побољша ефикасност кривичних истрага таквих кривичних дела. Према овој Конвенцији, свако понашање које се односи на дечју порнографију мора да се инкриминише као кривично дело.¹⁹⁵

Друштвене мреже су постале веома актуелно и готово свако дете зна и користи неку од друштвених мрежа, те је и у овој области нужно заштити децу и малолетнике. Препорука CM/REC(2012)4 Комитета министара државама чланицама о заштити људских права у вези са сервисима за друштвено умрежавање¹⁹⁶ садржи поглавље о заштити деце и младих од штетног садржаја и понашања, у којем је препознато да сервиси за друштвено умрежавање

¹⁹² Медијска регулаторна тела и заштита малолетника, Савет Европе, 2017. године, стр. 11.

¹⁹³ Кузмановић Д., Златаровић В., Анђелковић Н., Жунић-Цицварић Ј.: *Деца у дигиталном добу*, Ужице, 2019., стр. 16.

¹⁹⁴ Конвенција о високотехнолошком криминалу усвојена је 23. новембра 2001. године, у Будимпешти. Република Србија је потврдила ову Конвенцију Законом о потврђивању Конвенције о високотехнолошком криминалу ("Сл.гласник РС" бр. 19/2009).

¹⁹⁵ Медијска регулаторна тела и заштита малолетника, Стразбур, 2017. године, стр. 13.

¹⁹⁶ Доступно на: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805caa9b

играју све важнију улогу у животу деце и младих, као део развоја личности и идентитета, и као део њиховог учешћа у дискусијама и друштвеним активностима. Интернет излаже децу разноврсним могућностима, те је у том смислу користан, али има негативне стране, укључујући онлајн злостављање, питања заштите података, врбовање деце у сексуалне сврхе, компјутерски криминал и сексуално злостављање деце. Препорука позива државе да предузму одговарајуће мере како би се осигурала безбедност деце и младих и како би било заштићено њихово достојанство.

Прве етичке смернице новинарства потичу још из 1631. године, када су у Зборнику недељника *Gazette de France* дефинисане смернице поступања новинара.¹⁹⁷ Упоредно са развојем новинарства, уобличавала се и нормативна етика, најпре у Француској, а потом и у осталим земљама.

5.1. Етичка упутства УНИЦЕФ-а о медијском извештавању о деци

УНИЦЕФ¹⁹⁸ је формулисао одређене принципе која престављају упутства новинарима како да поступају и извештавају о темама које се тичу деце. Те смернице постављене су са циљем да служе јавном интересу и да поштују права деце. Етичке смернице за новинаре су следеће:

- новинар треба поштовати достојанство и права сваког детета у свим околностима;
- приликом интервјуисања деце и извештавања о деци посебну пажњу треба обратити на право сваког детета на приватност и тајност, право на изражавање сопственог мишљења, право да учествује у доношењу одлука које га се тичу и право на заштиту од повређивања и одмазде, укључујући могућност да му се науди или да буде предмет освете.
- најбољи интерес детета треба штитити и у свим другим ситуацијама, чак и када се поступање новинара односи на промоцију права детета;
- посебну пажњу треба поклонити праву детета да изрази сопствено мишљење у складу са његовим или њеним узрастом и степеном зрелости;

¹⁹⁷ Малешевих К.: *(Не)одговорност новинара у извештавању о осетљивим друштвеним групама у штампаним медијима*, Београд, 2018., стр. 28.

¹⁹⁸ УНИЦЕФ је дечји фонд Уједињених нација, основан 1946. године у Њујорку, који се брине о правима и добробити деце.

- о политичким, социјалним и културним импликацијама било које репортаже треба се саветовати са особама које непосредно познају ситуацију у којој се дете налази и које могу на најбољи начин да процене његов положај;
- не треба објављивати причу или слику која би могла угрозити дете или чланове његове породице или вршњаке, чак и када је идентитет детета промењен, прикривен или се не помиње.

Када је у питању интервјуисање деце, најважније упутство новинарама је да приликом интервјуисања не науде детету, да избегавају питања, ставове или коментаре који осуђују дете, који не уважавају његове културне вредности, доводе га у опасност или га излажу понижењу, или који поново изазивају бол и патњу детета због трауматичних догађаја којима је било изложено. Новинар не сме да прави дискриминацију приликом избора детета које ће интервјуисати, ни тражити од детета да говори о нечему што није део његове прошлости. Новинар је дужан и да обавести родитеље или старатеље детета које интервјуише о томе и да им објасне сврху интервјуа и његову намену, како би добили дозволу за интервјуисање. Дете треба бити удобно смештено приликом интервјуисања, тако да говори без притиска, при чему мора бити ограничен број особа које постављају питања и број фотографа. Уколико се ради о филмском или видео интервјуу, мора се имати у виду да позадина приче може утицати на представу о том детету, његовом животу или његовој причи. При том, приказивање дететове куће или окружења у коме се креће или живи може да представља опасност или да нанесе штету детету, те новинар и то мора имати у виду приликом интервјуисања и објављивања интервјуа. Новинар треба да провери тачност онога што дете има да каже, било преко друге деце или одраслих, а пожељно је и једно и друго.

Када је у питању извешавање о деци, новинар треба да избегава категоризацију или описе који дете излажу негативним репресалијама, укључујући нове физичке или психолошке повреде, злостављање током читавог живота, дискриминацију или одбацивање од стране локалне заједнице. Приликом извештавања, увек треба променити име и визуелно прикрити идентитет детета које је: жртва сексуалног злостављања или искоришћавања; виновник физичког или сексуалног злостављања; ХИВ позитивно или има сиду, осим када дете, родитељ или старатељ дају своју пуну сагласност; оптужено или осуђено због

учињеног кривичног дела; дете - војник или дете – бивши војник које држи у руци неко оружје.

Постоје ситуације у којима објављивање идентитета детета – имена и препознатљиве слике може бити у најбољем интересу детета;

- а) када дете иницира контакт са новинаром у жељи да искористи своје право на слободу изражавања и право да се чује и његово мишљење;
- б) када је дете ангажовано и учествује у програмима који имају друштвену подршку и жели да буде идентификовано као такво;
- ц) када дете учествује у неком психосоцијалном програму, па је навођење имена и идентитета детета пожељно за његов здрав развој.

5.2. Стандарди извештавања Међународне федерације новинара

Међународна федерација новинара¹⁹⁹ укључила је права детета у новинарски етички кодекс и сачинила смернице Права детета и медији: смернице и принципи извештавања о темама које се односе на децу.²⁰⁰ Ове Смернице прихватило је 70 новинарских организација на првој Међународној конференцији о новинарству и правима детета која је одржана у Бразилу, маја 1998. године. У Смерницама је наглашено да су сви новинари у обавези да одрже највиши етички и професионални стандард и да треба да се залажу за ширење информација о Конвенцији о правима детета и њеним последицама на независно новинарство.

Смернице наглашавају и да медији треба да, све случајеве повреде дечјих права и сва питања која се односе да образовање, приватност, безбедност, на све облике експлоатације, посматрају као важна питања за истраживање и јавну дебату. У Смерницама стоје и следећа упутства:

- Новинарска активност која се тиче живота и добробити деце мора се увек спроводити уз свест о осетљивој ситуацији детета;

¹⁹⁹ Међународна федерација новинара (*International Federation of Journalists*) највеће је и једно од најстаријих удружења новинара на свету. Основана је 1926. године, поново покренута 1946. године, а у садашњем облику постоји од 1952. године. Седиште Федерације налази се у Бриселу, у Белгији. Организација представља 600.000 новинара у више од 140 држава света. Федерација промовише слободу штампе, социјалну правду преко јаких, слободних и независних синдиката новинара.

²⁰⁰ Права детета и новинарска пракса - из перспективе људских права, *op.cit.*, стр. 36.

- Новинари и медијске организације треба да одрже највиши стандард етичког понашања када извештавају о питањима која се тичу деце, нарочито да теже највишим стандардима у смислу тачности и осетљивости, да избегавају стављање у програм и објављивање слика које могу штетно утицати на децу, да избегавају употребу стереотипа и сензационализма у циљу промовисања материјала који се односи на децу, да пажљиво размотре све могуће последице објављивања материјала који се односи на децу, да спречавају визуелну или другачију идентификацију деце, осим када је то очигледно у јавном интересу, омогуће деци приступ медијима кад год је то могуће, обезбеде независну проверу информација које су добили од деце, али и да пазе да таква провера не доведе у опасност дете које је дало ту информацију, да избегавају коришћење сексуализованих слика деце, да користе поштене и директне методе да би добили слике деце, по могућности уз сагласност деце или њихових родитеља или старатеља; да провере податке које добијају од организације која тврди да заступа интересе деце, да не плаћају детету, односно родитељима или старатељима за материјал који се односи на добробит детета.

5.3. Стандарди извештавања о деци утврђени Кодексом новинара Србије

Етички кодекс је скуп правила понашања и уређивачког одлучавања. Кодекси новинара у свим земљама садрже принципе који представљају кодекс понашања новинара, односно правила новинарства. Кодексе састављају удружења професионалних новинара и организације медија. Већина кодекса, иако се међусобно разликују, садрже заједничке елементе, а то су: принцип тачности, објективности, непристрасности, поштеног извештавања и јавне одговорности и заштите анонимности извора информација на основу којих извештавају.

Етички стандарди извештавања доводе се у питање када је у питању извештавање о осетљивим друштвеним групама. У осетљиве друштвене групе, према Стратегији превенције и заштити од дискриминације Владе Републике Србије²⁰¹, спадају: жене, деца, ЛГБТ особе, особе са инвалидитетом, старије особе, припадници националних мањина, избеглице и припадници верских заједница.

²⁰¹Доступно на: <https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs//201702/Strategija%20prevencije%20i%20za%20C5%A1ti%20od%20diskriminacije.pdf>

У Србији су се након 2000. године створили услови за кодификовање стандарда у сфери медија, који су предуслов за независност новинарске струке. Први национални Кодекс новинара Србије усаглашен је 2006. године од стране националних новинских асоцијација: Удружење новинара Србије (УНС) и Независно удружење новинара Србије (НУНС). Овим кодексом дефинисане су вредности за руковођење у новинарству и начин на који ће те вредности бити имплементирани у раду новинара. Међутим, као и у већини других земаља, тако и у Србији, етички кодекси нису правно обавезујући, те новинари који се не придржавају кодекса или чине његову повреду, нису подложни санкционисању.

Према Кодексу, новинар има обавезу да следи професионалне и етичке принципе, и да се супротставе притисцима да те принципе прекрше. Медији су дужни да интерес јавности за потпуним, благовременим и истинитим информисањем ставе изнад свих других интереса. Обавеза је новинара извештавају тачно, објективно, потпуно и благовремено о догађајима од интереса за јавност, чиме се поштује право јавности да зна истину и право на информисање. Новинар је обавезан да приступа послу са дужном професионалном пажњом. Новинар има обавезу поштовања приватности, достојанства и интегритета људи о којима пише, односно извештава.

Кодекс новинара садржи смернице, односно упутства новинарама приликом извештавања којих се треба придржавати. Кодекс садржи и упутства новинарама за извештавање о деци, о чему ће бити речи у даљем раду.

Кодекс новинара Србије²⁰² садржи смернице које се тичу професионалног поступања новинара. Међу тим смерницама, налазе се и упутства када је у питању поступање и извештавање о питањима и догађајима у којима деца имају одређену улогу, чиме се штите права деце.

Према Кодексу, новинару је забрањено да користи непримерене, узнемиравајуће, порнографске и све друге садржаје које могу имати штетни утицај на децу, и дужан је да поштује и штити права и достојанство деце, нарочито у ситуацијама када су деца жртве неког злочина. Новинари могу интервјуисати децу само у присуству родитеља или старатеља или уз њихову сагласност. Приликом интервјуисања, новинар не сме злоупотребити емоције или незнање деце, или недовољну способност расуђивања детета.

²⁰²Доступно на: <http://www.nuns.rs>

Медији не треба само да штите права детета, већ и да допринесу образовању одраслих и деце у смислу спознаје и коришћења тих права. Медији имају обавезу да се критички односе према непоштовању права детета, без обзира са које стране оно долазило.²⁰³

Приликом извештавања о несрећама и кривичним делима, новинару није дозвољено објављивање имена и фотографија жртава и починилаца кривичних дела које их јасно идентификују, као ни податке помоћу којих би се могао открити идентитет жртве или починиоца кривичног дела, пре него што то надлежни орган званично објави. Кодекс прописује да, чак и у ситуацији када су надлежни државни органи објавили податке који спадају у сферу приватности починиоца или жртве кривичног дела, медији ту информацију не смеју да преносе јавности. Откривање идентитета жртве је повреда права која је у директној вези са секундарном виктимизацијом. Откривањем идентитета за жртву настаје опасност од осуђивања околике, ствара се ризик њене ревиктимизације, и отвара могућност за нарушавање њене психичке равнотеже.²⁰⁴

Новинар има обавезу да обезбеди да дете не буде угрожено или изложено ризику због објављивања његовог имена, фотографије или снимка са његовим ликом, кућом, заједницом у којој живи или препознатљивом околином, чиме се штити приватност и идентитет детета, као и његова породица и ближе окружење. Међутим, представници државних органа и институција које се баве заштитом деце, често несвесно откривају податке о деци, те новинар не сме да злоупотреби њихово незнање или добронамерност и да објављује податке које директно или индиректно упућују на идентитет детета.

5.4. Стандарди утврђени Етичким кодексом електронских медија

Асоцијација независних електронских медија (АНЕМ)²⁰⁵ је 2002. године сачинила Етички кодекс електронских медија²⁰⁶, са препоруком свим професионалним телима,

²⁰³ Плавшић П.: *Деца и медији*, Београд, 2019.; стр.49.

²⁰⁴ Божовић Д.: *Новинарска етика и секундарна виктимизација у штампаним медијима у Србији*, Београд, 2017., стр. 53.

²⁰⁵ Асоцијација независних електронских медија основана је 1993. године. Основале су је станице: Радио Б92 и НТВ Студио Б из Београда, Радио Боом 93 из Пожаревца, Радио Антена М из Подгорице, Радио Бајина Башта из Бајине Баште, Радио Смедерево из Смедерева и Радио Цетиње из Цетиња. Циљ је био да се изоловани медији уједине, што је био први корак ка укидању монопола медија који су били под контролом државе. АНЕМ је данас највећа асоцијација електронских медија у Србији, која је посвећена унапређењу услова за развој медија и слободе изражавања и заштити интереса свог чланства. АНЕМ је члан неколико међународних медијских организација: SEEMO (South East Europe Media Organization), SEENAPB (south East European Network of associations of Private Broadcasters), IFEX (International Freedom Of Expression Exchange) и придружени члан асоцијације i NAB (National Association of Broadcasters) са седиштем у САД.

²⁰⁶ Доступно на: <http://www.anem.rs/sr/oAnemu/etickiKodeks/EtickiKodeks.html>

медијским организацијама, електронским медијима и новинарима да усвоје кодекс. Кодекс представља основу за едукацију запослених у електронским медијима и изражава обавезу медија да буду одговорни према јавности, да служе интересима друштва и да пруже могућност избора.

Кодекс прописује да извештавање мора да буде засновано на чињеницама које су поткрепљене доказима, односно дужност новинара да тачно извештава. Тачност подразумева не само просто проверавање чињеница, већ да све информације треба добро одмерити како би се дошло до истине. Новинари треба да буду непристрасни у извештавању и да у извештај укључе свако мишљење које објашњава догађај.

Електронски медији морају да буду непристрасни, веродостојни сведоци времена и да јасно раздвајају чињенице од мишљења када извештавају о расизму, верској нетрпељивости и другим облицима дискриминације, и сви медији морају да инсистирају на забрани свих облика дискриминације. У том циљу, треба да избегавају стереотипе и предрасуде, и да избегавају увредљиво изражавање.

Електронски медији треба да поштују право на приватност, под условом да се не ради о питањима од јавног интереса. Такође, медији не смеју да промовишу, подстичу или позивају на насиље.

Кодекс садржи и одредбе којима се штите деца. Посебну пажњу треба посветити програмима који се емитују на у терминима које могу пратити деца. Пре 10 часова увече не би требало емитовати материјал који може узнемирити децу. Ово се посебно односи на порнографију, насиље и непримерено изражавање. Што се тиче појављивања деце у програму, њихово учествовање у програму мора бити посебно пажљиво регулисано, а пре учествовање детета у програму родитељи или старатељи морају дати одобрење.

6. УЛОГА МЕДИЈСКИХ РЕГУЛАТОРНИХ ТЕЛА У ЗАШТИТИ ПРАВА ДЕТЕТА

Национална регулаторна тела имају значајну улогу у погледу заштите јавног интереса и угрожених чланова друштва, као и малолетника, уз заштиту права на слободу изражавања. Њихова надлежност углавном је ограничена на регулисање традиционалних медија: телевизије и радија, што је и основни недостатак њихове заштите, обзиром да деца данас углавном медијске садржаје налазе на интернету, користећи рачунаре и мобилне телефоне. Промена и унапређивање технологије, употребе медија и очекивања публике у погледу регулаторне заштите, захтева да улога регулаторних тела мора бити прилагођена новим трендовима и да одговоре потребама савременог друштва. Заштита деце и малолетника је све значајнија имајући у виду повећано приказивање насиља, вршњачког насиља преко интернета, порнографије, сексуалног злостављања деце, говора мржње, ширења стереотипа, прекомерног оглашавања итд.

У надлежност националних регулаторних тела спада: прописивање правила која су обавезујућа за пружаоце медијских услуга, контрола рада пружалаца медијских услуга, изрицање мера и санкција пружаоцима медијских услуга, давање мишљења и подношење иницијатива у вези са законима и другим прописима који се односе на област пружања медијских услуга, утврђивање ближих правила која се односе на програмске садржаје у вези са заштитом достојанства личности и других личних права, заштитом права малолетника, забраном говора мржње, и др., подстицање развоја стваралштава у области медијских услуга, подстицање развоја професионализма и високог степена образовања запослених у медијима, и др.²⁰⁷ Национална регулаторна тела могу да користити и друге механизме у циљу заштите малолетника, као што су смернице, како би медијима помогли да боље примењују релевантна правила, али и тако што ће унапређивати писменост друштва у целини у области професионалних и етичких стандарда.

У Србији постоји национално регулаторно тело – Регулаторно тело за електронске медије (РЕМ), које је основано у складу са Законом о електронским медијима.²⁰⁸ РЕМ је самостална независна регулаторна организација са својством правног лица, која врши јавна

²⁰⁷ Медијска регулаторна тела и заштита малолетника, *op.cit.*,, стр. 122.

²⁰⁸ *Ibid.* стр. 122.

овлашћења у циљу: делотворног спровођења утврђене политике у области пружања медијских услуга у Републици Србији; унапређивања квалитета и разноврсности услуга електронских медија; доприноса очувању, заштити и развоју слободе мишљења и изражавања; у циљу заштите интереса јавности у области електронских медија и заштите корисника услуга електронских медија.²⁰⁹ У делокруг рада овог регулаторног тела спада и сарадња са саморегулаторним телима, као што је Савет за штампу, и професионалним новинарским удружењима, у циљу подстицања квалитетног новинарства и квалитетних медијских садржаја.²¹⁰

Савет за штампу је независно, саморегулаторно тело које окупља издаваче, власнике штампаних, онлајн медија и новинских агенција, и професионалне новинаре. Основан је да би пратио поштовање Кодекса новинара Србије у штампаним и онлајн медијима, као и у новинским агенцијама и решавао жалбе појединаца и институција на садржаје тих медија. У надлежности Савета је и медијација између оштећених појединаца, односно институција, и редакција, као и изношење јавних опомена за кршење етичких стандарда утврђених Кодексом новинара Србије.²¹¹

Један од најважнијих аспеката рада регулаторних тела је заштита малолентика од потенцијално штетних медијских садржаја.²¹² Овом питању треба приступити не само са правног и регулаторног становишта, већ и становишта превенције, у смислу повећања медијске писмености, нарочито медијске писмености деце, родитеља и наставника. *„Оснаживање деце и омладине тако што ће им се улити знање и што ће им се омогућити да стекну вештине које су део медијске писмености, помаже њиховој заштити од потенцијално штетних медијских садржаја, што је веома важно у дигиталном и интернет окружењу, које је махом ван домаћаја регулаторог тела.“*²¹³

РЕМ је усвојио Правилник о заштити права малолетника у области пружања медијских услуга.²¹⁴ Правилник дефинише мерила за категоризацију садржаја и указује на важност контекста у ком се приказују потенцијално штетни садржаји. Пружалац

²⁰⁹ Доступно на: <http://www.rem.rs/sr/o-nama>

²¹⁰ Tomljenovic R.: Regulatory Authorities for Electronic Media and Media Literacy – Comparative Analysis of the Best European Practice, Strasbourg, 2018., стр. 65.

²¹¹ Доступно на: <http://www.savetzastampu.rs/>

²¹² Tomljenovic R. op.cit., стр. 65.

²¹³ Ibid. стр. 65.

²¹⁴ Правилник о заштити права малолетника у области пружања медијских услуга ("Сл. гласник РС", бр. 25/2015)

медијске услуге најпре процењује да ли је неопходно категоризовати одређени програмски садржај, узимајући у обзир да ли су у њему приказују: насиље и његове последице, сексуално насиље, наго људско тело, сексуалност, застрашујуће сцене, пушење и злоупотреба опојних дрога, алкохола и других штетних супстанци, опасно понашање, дискриминаторско поступање и непристојно понашање; затим узима у обзир контекст у ком је приказан (образован, историјски или комичан контекст, природа садржаја, да ли је реч о фикцијском или нефикцијском програму, степен реалистичности, учесталост и интензитет потенцијално штетних садржаја, очекивано дејство на аудиторијум, став у садржају према девијантном понашању и појавама, време производње програма), и на крају, након оцене испуњености сваког мерила посебно и свих мерила заједно, категоризује садржај као неподесан за малолетнике млађе од 12, 16 или 18 година, или га не категорише.²¹⁵

Закон о електронским медијима предвиђа да Регулатор утврђује ближа правила која се односе на програмске садржаје у вези са заштитом достојанства личности и других личних права, заштитом права малолетника, забраном говора мржње, и др.²¹⁶ У случају непоштовања тих правила и повреде закона, Регулатор може изрећи санкције. Тако је нпр. Савет Регулаторног тела за електронске медије на седници одржаној 17.06.2016. године изрекао је меру упозорења ПМУ Предузећу за маркетинг, издавачку делатност, радио и телевизију HAPPY TV. Мера упозорења изречена је због садржаја емитованог 09.02.2016. године у ријалити емисији Проводација, у којој није поштовано достојанство личности малолетника; емитован је разговор са малолетним лицем који није био прилагођен његовом узрасту и зрелости на начин да су му током разговора постављана питања у вези са осетљивим породичним темама.²¹⁷ Савет Регулаторног тела, закључио је да: „... питања постављана детету односила су се искључиво на осетљиве породичне проблеме, односно на чињеницу да је мајка напустила породицу. Само одрастање малолетника без присуства мајке може се погубно одразити на његов емоционални развој. Постављена питања тако

²¹⁵Заштита права малолетника – законски оквир и примери из праксе, Служба за надзор и анализу, Београд, 2017., стр.5. доступно на: <http://www.rem.rs/uploads/files/izvestaji%20o%20nadzoru/Izve%C5%A1taj%20o%20za%C5%A1titi%20maloletnika.pdf>

²¹⁶ Закон о електронским медијима ("Сл. гласник РС", бр. 83/2014 и 6/2016 – др. закон), чл. 22. ст. 1. тач. 15.

²¹⁷ Заштита права малолетника – законски оквир и примери из праксе, Служба за надзор и анализу, Београд, 2017., стр.17. ,доступно на: <http://www.rem.rs/uploads/files/izvestaji%20o%20nadzoru/Izve%C5%A1taj%20o%20za%C5%A1titi%20maloletnika.pdf>

задиру у осетљиву сферу породичног живота; тиме се нарушава достојанство детета, не води рачуна о његовом реалном поимању стварности и дешавања око њега, упркос сагласности родитеља, оца малолетника, за учествовање у том и таквом програму. Дакле, природа емитованих садржаја и објављених информација имали су за последицу повреду заштићених вредности, пре свега достојанства и слободног развоја личности малолетника, док намера емитовања у циљу сензације указује на неодговорност уредничког тима и довољан је разлог да Регулатор изрекне меру.²¹⁸

Регулатор се стара да програмски садржаји који могу да нашкоде физичком, моралном или менталном развоју малолетника не буду доступни путем медијске услуге радија и телевизијског емитовања, изузев кад је временом емитовања или техничким поступком обезбеђено да малолетници, по правилу, нису у прилици да их виде или слушају.²¹⁹ Регулатор, на захтев пружаоца медијске услуге, даје мишљење о усклађености одређеног програмског садржаја са правилима о заштити малолетника, односно условима да се тај садржај учини доступним (време емитовања, начин најаве и сл.).²²⁰

Не постоји прецизна дефиниција садржаја који може озбиљно да нашкоди малолетницима. Директива о аудио-визуелним медијским услугама садржи забрану садржаја која се односи на безразложно насиље, приказивање екстремних облика девијантног сексуалног понашања и слично.²²¹

Један од највећих проблема данашњице су ријалити програми. Ови програми често садрже сцене сукоба и свађе између учесника, сексуализовано понашање и друге елементе којима се скандализују јавност и на тај начин се привлачи заинтересованост публике, између осталог и малолетника.²²² Из регулаторне перспективе, ови програми су обухваћени општим одредбама о заштити малолетника од штетног садржаја који се примењују на све друге аудио-визуелне медијске услуге.²²³

Мере заштите које се користе када је у питању заштита малолетника су: кодирање, условни приступ, уређаји за родитељску контролу приступа, забрана емитовања одређеног

²¹⁸ Заштита права малолетника – законски оквир и примери из праксе, Служба за надзор и анализу, Београд, 2017., стр. 18., доступно на: <http://www.rem.rs>

²¹⁹ Закон о електронским медијима („Сл. гласник РС”, бр. 83/2014 и 6/2016 – др. закон), чл. 68. ст. 2.

²²⁰ Ibid. чл. 22. ст. 5.

²²¹ Медијска регулаторна тела и заштита малолетника, op.cit., стр. 21.

²²² Ibid. стр. 30.

²²³ Ibid. стр. 31.

садржаја током термина за дечји програмски садржај, посебни термини емитовања садржаја који није намењен деци и малолетницима и упозорења, графичка ознака категоризација у каталогу 18+, и техничка заштита.²²⁴

Међутим, активности и мере регулаторних тела не могу да реше све изазове у вези са заштитом малолетника. С обзиром да деца и малолетници гледају више садржаја на интернету и садржаја на захтев, а да све мање времена проводе уз традиционалне медије, питање њихове изложености штетном садржају само расте, праћено другим проблемима, као што је заштита приватности и високотехнолошки криминал. Због тога, заштита малолетника представља задатак за друштво у целини, при чему је улога сваког актера и институције важна и захтева њихову међусобну сарадњу.

7. НАЛАЗИ ИСТРАЖИВАЊА И ИЗВЕШТАЈА НЕЗАВИСНИХ ТЕЛА О ПОШТОВАЊУ ПРАВА ДЕТЕТА У МЕДИЈСКИМ ПРИЛОЗИМА О ДЕЦИ

Током 2018. године спроведено је истраживање под називом „Медијска слика деце у Србији 2018.“ у организацији Центра за професионализацију медија и медијску писменост.

Истраживање је спроведено у периоду од 20. јула до 1. октобра 2018. године и обухватило је телевизије са националном фреквенцијом (РТС 1, ТВ Пинк, ТВ Прва, ТВ О2 и ТВ Хаппу), као и седам дневних новина (Политика, Данас, Вечерње новости, Блиц, Курир, Информер и Српски телеграф), а резултати су представљени на штанду дневног листа „Данас“ у оквиру сајма медија „Медиа маркет“.

Резултати истраживања указују да се у сваком десетом тексту у дневним новинама крше етички принципи и Кодекс новинара Србије приликом извештавања о деци.²²⁵ На националним телевизијама, у просеку, емитује се мање од једног прилога о деци дневно у целокупном програму, и мање од једног текста дневно у анализираним дневним листовима, што указује на то да медији нису нарочито заинтересовани за децу као друштвену групу.

²²⁴ Ibid. стр. 28.

²²⁵ Доступно на: <https://www.ceprom.rs/wp-content/uploads/2019/03/PUBLIKACIJA-Medijska-slika-dece-u-Srbiji-2018..pdf>

Када је реч о садржају медијских објава, више од половине објављених текстова у дневној штампи има негативну конотацију (27,02% позитивну и 15,03 одсто неутралну), док телевизије показују већи сензибилитет приликом извештавања о деци јер су са 44,19% најбројнији прилози са позитивном конотацијом (30,65 одсто има негативну и 25,16 одсто неутралну конотацију).

„Посебно забрињавајући подаци односе се на теме које су доминатне у домаћим медијима. Иако се и ту бележи разлика у извештавању телевизије и дневне штампе, збирни резултати показују да су злостављање деце, несреће, насиље и наркоманија теме у чак 56 одсто објава о деци, док су истовремено успеси и достигнућа деце изузетно ретко присутни и на телевизији и у штампи и удео таквих објава своди се практично на ниво статистичке грешке.”²²⁶

Овакво медијско извештавање има изразито негативан утицај на децу, али и на перцепцију деце у јавности. Чињеница је да је шанса већа да дете доспе у медије ако је учесник туче, саобраћајне или неке друге несреће или злостављања, него ако је постигло неке запажене резултате на неком такмичењу, ако је учесник неке позитивне акције и слично. Оваквим извештавањем медији деци шаљу негативну поруку да су инциденти битнији за медије од успеха.

Медији, а нарочито штампани медији, настоје да сензационалистичким извештавањем привуку пажњу јавности, што се одражава на њихов профит. Деца се у медијским садржајима најчешће појављују у црним хроникама, при чему се често злоупотребљавају у медијском извештавању. Текстовима о насиљу у којима су деца актери привлачи се публика, при чему се не води рачуна о томе да ли ће идентитет деце бити откривен, па је пракса и да поред текста буде објављена фотографија деце, са знаком *„из приватне архиве”*. Таквим текстовима, поред тога што се повређују права детета, не поштује се ни Кодекс новинара Србије.

Када је у питању телевизијско извештавање, истраживање је показало да не постоји ниједан случај повреде начела и смерница Кодекса новинара Србије.

Спроведено истраживање показује да се у дневној штампи најчешће крши одредба Кодекса новинара Србије која се односи на недозвољено откривање идентитета деце (39,71% од укупног броја прекршаја), следи угрожавање права и достојанства деце (33,82

²²⁶ Доступно на: www.danas.rs

одсто), и на крају коришћење непримерених, узнемиравајућих, порнографских и свих других садржаја који могу имати штетан утицај на децу (26,47 одсто).

Заштитник права грађана Републике Србије у свом посебном извештају о стању права детета у Републици Србији²²⁷ наводи да концепт права детета у Републици Србији још увек није широко прихваћен, и да је јавност у недовољној мери упозната са КПД и обавезама државе које из ње проистичу. Према извештају Заштитника права грађана, недостаје систематско ширење информација о Конвенцији међу децом, родитељима, запосленима у органима власти, локалним самоуправама и јавним службама.

Деца у медијским садржајима све више се препознају као жртве насиља, укључујући и случајеве када су сведоци његовог извршења у породици. Насупрот томе, таблоидни начин извештавања о насиљу у породици или школи карактерише објављивање података на основу којих се може утврдити идентитет детета и којима се крши његово право на приватност.²²⁸

Заштитник грађана оценио је да је начин извештавања јавности о раду Министарства унутрашњих послова потребно прилагодити специфичним потребама деце жртава и препоручио Министарству унутрашњих послова да обезбеди да се приликом обавештавања јавности о раду Министарства унутрашњих послова не износе лични подаци о детету жртви, нити било које чињенице које самостално или у вези са другим познатим и/или саопштеним чињеницама могу открити и/или значајно допринети откривању идентитета деце жртава.²²⁹

На проблеме у области права детета и медијског извештавања указао је и Покрајински заштитник грађана током 2019. године. Поводом учесталих медијских натписа о деци и онима у којима се појављују деца, апеловао је на све представнике и представнице органа јавне власти, установа и других институција и медија да, приликом извештавања и информисања јавности о својим активностима, у пуној мери поштују права детета гарантована Конвенцијом Уједињених нација о правима детета и законом., при чему је навео да је недопустиво да представници јавних институција и медији не воде рачуна о

²²⁷Доступно на: <https://www.ombudsman.rs/index.php/izvestaji/posebnii-izvestaji/5949-p-s-b-n-izv-sh-z-sh-i-ni-gr-d-n-s-nju-pr-v-d>

²²⁸ Заштитник Грађана, Редован годишњи извештај за 2017. стр. 5. доступно на: <https://www.ombudsman.rs/attachments/article/5671/Godisnji%20izvestaj%20za%202017.%20godinu.pdf>.

²²⁹ Доступно на: https://www.pravadeteta.com/index.php?option=com_content&view=article&id=174:2012-05-16-21-40-30&catid=40&Itemid=85.

садржини информација које презентују јавности, јер тако често, посредним или непосредним разоткривањем идентитета детета и породице, навођењем детаља случаја, непримереним описима деце, произвољним интерпретацијама и етикетирањем учесника одређених догађаја, грубо крше зајемчена права детета.²³⁰

На основу досадашњих емпиријских истраживања која су се бавила сликом детета у медијима, дошло се до следећих закључака:²³¹

- слаба видљивост деце;
- деца се приказују у претежно негативним контекстима, било као рањиве и беспомоћне, било као проблематичне и опасне;
- приликом извештавања доминира површан и сензационалистички приступ;
- дете се користи као средство за привлачење пажње на друге теме, или за додавање значаја другим темама;
- имплицитно или експлицитно вредновање деце, искључиво на основу мерила одраслих;
- стереотипно приказивање деце;
- неосетљивост за развојне, индивидуалне и друге особености и потребе деце.

Омбудсман је закључио да „разоткривањем идентитета детета и излагањем осетљивих приватних, личних података о детету и његовој породици у јавности, дете и породица излажу се ризицима од нежељених коментара и субјективних процена и интерпретација јавности, а сам приказ детета у јавном медијском садржају може додатно утицати и појачати трауматично искуство детета и произвести вишеструку штету по његов развој, доживљај његове личне вредности и слике о себи, угрозити му здравље, а неретко и његову безбедност и сигурност.”²³² Дужност и обавеза представника јавних институција, као и самих медија, је да штите права детета, да поуче родитеље и јавност о начину извештавања руковођеним најбољим интересом детета и да одговорно презентују добијене информације.

²³⁰ Преузето дана 28.08.2019. године са: <https://www.ombudsmanapv.org/riv/index.php/vesti/saopstenja/2138-saopstenje-najbolji-interes-deteta.html>

²³¹ Кораћ Н., Враћешевевић Ј.: *Слика детета у медијима Србије*, Београд, 2005., стр. 3.

²³² Доступно на: <https://www.ombudsmanapv.org/riv/index.php/vesti/saopstenja/2138-saopstenje-najbolji-interes-deteta.html>

Омбудсман је скренуо пажњу и на то да је медијско извештавање о случајевима кршења људских права од великог значаја и за његово поступање, јер он управо на основу сазнања из медијских извора, покреће поступке по сопственој иницијативи када оцени да постоји или је постојала повреда права грађана од стране органа управе. Због тога је и позвао медије да својим одговорним и критичким извештавањем допринесу остваривању права детета.

Емпиријско истраживање

8. ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА

Предмет еперијског истраживања спроведеног за потребе рада су медијски садржаји који су за предмет извештавања имали насиље над децом, и то насиља у оквиру породице, који су објављени у дневним новинама у Републици Србији и на званичним интернет страницама тих новина и то: „Блиц“, „Новости“, „Информер“, „Курир“ и „Данас“. Истраживање обухвата 164 медијских извештаја који су објављени у наведеним дневним новинама у периоду од 01.01.2020. године до 01.05.2020. године.

Циљ истраживања јесте да утврдимо на који начин медији извештавају када је у питању насиље над децом и да проверимо да ли се приликом медијског извештавања о насиљу над децом, поштују дечја права и смернице за извештавање новинара о деци и правима детета.

8.1.Анализа објављених медијских извештаја

Насиље у породици је увек актуелна тема и тема која увек привлачи пажњу читалаца. Пажњу читалаца можда не би привукла сама тема, колико наслов који медији објављују. Приликом истраживања, наш фокус били су само извештаји о насиљу у породици где се деца јављају као жртве насиља у породици и других противправних дела на које се примењује Закон о спречавању насиља у породици.²³³

Медијске извештаје нисмо селектовали у зависности од врсте насиља, већ само у зависности од тога ко је жртва насиља, и издвојили смо само извештаје у којима су малолетници жртве насиља. У извештајима су коришћени различити термини и навођено

²³³ Према Закону о спречавању насиља у породици (*"Сл. гласник РС", бр. 94/2016*), насиље у породици представља акт физичког, сексуалног, психичког или економског насиља учиниоца према лицу са којим се учинилац налази у садашњем или ранијем брачном или ванбрачном или партнерском односу или према лицу са којим је крвни сродник у правој линији, а у побочној линији до дрјгог степена или са којим се сродник по тазбини до другог степена или коме је усвојитељ, усвојеник, храњеник или хранитељ или према другом лицу са којим живи или је живео у заједничком домаћинству. Овај закон се примењује и у случајевима извршења других дела, када је то кривично дело последица насиља у породици, а то су: прогањање (чл. 138а. КЗ); силовање (чл. 178. КЗ); обљуба над немоћним лицем (чл. 179. КЗ); обљуба над дететом (чл. 180. КЗ); обљуба злоупотребом положаја (чл. 181. КЗ); недозвољене полне радње (чл. 182. КЗ); полно узнемиравање (чл. 182а. КЗ); подвођење и омогућавање вршења полног односа (чл. 183. КЗ); посредовање у вршењу проституције (чл. 184. КЗ); приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетних лица за порнографију (чл. 185. КЗ); навођење детета на присуствоваље полним радњама (чл. 185а. КЗ); запуштање и злостављање малолетног лица (чл. 193. КЗ); насиље у породици (чл. 194. КЗ); недавање издржавања (чл. 195. КЗ); кршење породичних обавеза (чл. 196. КЗ); родоскрвнуће (чл. 197. КЗ); трговина људима (чл. 388. КЗ).

да је против починилаца поднешена кривична пријава за одређена кривична дела, не само за кривично дело насиље у породици из чл. 194. Кривичног законика, али се та кривична дела јављају као последица насиља у породици.

Приликом истраживања разматрали смо укупно 164 медијских извештаја који су објављени у дневним новинама у Републици Србији. У табели број 1. приказано је колико извештаја је сваки дневни лист објавио о насиљу у породици у периоду од 01.01.2020. године до 01.05.2020. године.

Дневне новине	Извештаји о насиљу о породици
Блиц	34
Курир	84
Новости	16
Информер	23
Данас	7

Табела. 1. Број објављених извештаја о насиљу у породици

Истраживање је показало да је највећи број извештаја, односно текстова о насиљу у породици објављено у дневном листу „Курир“, затим у дневним листовима „Блиц“ и „Информер“.

Од укупног броја објављених извештаја, 42 извештаја се односе на насиље над децом. У табели бр. 2. приказан је број објављених извештаја у дневним новинама који се тиче малолетника као жртве насиља у породици.

Дневне новине	Извештаји о насиљу над децом
Блиц	5
Курир	21
Новости	9
Информер	7
Данас	0

Табела 2. Број извештаја о насиљу над децом

Дакле, од укупног броја медијских извештаја о насиљу у породици и извештаја који се тичу деце као жртве насиља у породици, највећи број тих извештаја објављен је у дневном листу „*Курир*“. У дневним новинама „*Данас*“ нисмо прочитали ниједан извештај који се односи на насиље над децом.

Међутим, потребно је указати да број извештаја о насиљу не приказује заправо број појединачних случајева насиља у породици. На већи број извештаја утиче и то што су медији о једном случају насиља у породици извештавали више пута. У даљем раду приказаћемо медијске наслове и извештаје о насиљу над децом.

8.1.1. Медијски извештаји објављени у дневним новинама „*Блиц*“

Када су у питању дневне новине „*Блиц*“, од укупног броја објављених извештаја (34), 5 извештаја се односе на насиље над децом. Као што смо поменули, овде се не ради о пет различитих случајева насиља, већ је о једном случају објављено чак 4 извештаја.

1. У дневним новинама „*Блиц*“ најпре је објављен текст са следећим насловом: „*Отац монструм из Панчева злостављао ћерку (17): Снимао полни однос са њом па језивом поруком пријатељима преко ФЕЈСБУКА ПОКУШАО ДА ЈЕ ПОДВОДИ*“.²³⁴ У објављеном тексту наведени су само иницијали оца, али из наслова је јасно да се ради о човеку и његовој ћерки који живе у Панчеву. Године ћерке у тексту нису наведене, већ је то учињено у наслову, чиме је откривено да је у питању малолетно дете. Овакав наслов несумњиво је привукао велику пажњу јавности, а још већу пажњу привукло је и то што у самом тексту нема много појединости о конкретном случају. Вероватно је то био разлог да се наредног дана објаве текстови са следећим насловима:

„*ПРИТВОР ЗА МОНСТРУМА ИЗ ПАНЧЕВА: Снимао сексуални однос са ћерком (17), па слао пријатељима на Фејсбуку уз ЈЕЗИВЕ ПОРУКЕ*“²³⁵ ;

„*СПАВАО ЈЕ СА ЋЕРКОМ У ИСТОЈ СОБИ, НИСАМ ВИДЕЛА ДА ЈЕ НАСИЛАН ПРЕМА ЊОЈ*“, *Мајка брани сина монструма, а комшије тврде да је УВЕК БИО НАСИЛАН*“²³⁶.

²³⁴ Доступно на: <https://www.blic.rs/vesti/hronika/otac-monstrum-iz-panceva-zlostavljaoc-cerku-17-snimao-polni-odnos-s-njom-pa-jezivom/hf2dl49>

²³⁵ Доступно на: <https://www.blic.rs/vesti/hronika/pritvor-za-monstruma-iz-panceva-snimao-seksualni-odnos-sa-cerkom-17-pa-slao/tblkx7v>

²³⁶ Доступно на: <https://www.blic.rs/vesti/hronika/spavao-je-s-cerkom-u-istoj-sobi-nisam-videla-da-je-nasilan-prema-njoj-majka-brani-sina-monstruma-a-komsije-tvrde-da-je-uvек-bio-nasilan>

У другом тексту је објављено име „монструма“, тако да је јавност обавештена и о годинама и имену човека који је злостављао своју малолетну ћерку. Поред тога, сазнајемо да човек није из Панчева, већ из околног места, чији је назив откривен у следећем тексту.

У трећем извештају о овом случају, медији не само што објављују назив села у којем живи насилник и његова ћерка, већ објављују и иницијале његове мајке, а текст прати фотографија њихове породичне куће, као и фотографија оца који је злостављао ћерку, с тим што му је на фотографији лице замагљено. Поред свих ових података, објављен је и податак да је девојчица неко време боравила у дому за незбринуту децу.

Последњи извештај који се односи на овај случај открио је још више детаља из породичног живота. У извештају који носи наслов: *„Тукао је целу породицу, да није било свекра, убио би ме“ Језива исповест бивше жене ОЦА МОНСТРУМА који је ћерку обљубио, све то снимио на слао друговима*²³⁷ објављена је исповест мајке девојчице, односно бивше жене насилника. У овом извештају изнети су детаљи из породичног живота, мајка је открила да је она била жртва насиља, а при том је говорила и о својој ћерки. У овом извештају ћерка је представљена јавности као проблематично дете, које бежи од куће, и које је чак једном посегнуло за ножем и претило мајци. На крају овог извештаја, поново се истиче да је девојчицу злостављао отац и да је својим пријатељима слао поруке са фотографијама девојчице и „нудио им сат са девојчицом за 2.000 динара“.

2. За разлику од претходних извештаја, један извештај који је објављен у овом дневном листу под насловом: *„НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ у алкохолисаном стању нанео повреде сину (15)“*²³⁸ не садржи податке о малолетном сину, сем година старости. У извештају је наведено да је отац након вербалне расправе нанео лаке телесне повреде свом петнаестогодишњем сину, и да је том приликом био у алкохолисаном стању.

8.1.2. Медијски извештаји објављени у дневним новинама „Курир“

У дневним новинама „Курир“ у период од 01.01.2020. године до 01.05.2020. године објављено је укупно 84 извештаја који су за тему имали насиље у породици, а од укупног броја извештаја 23 извештаја су они у којима се помињу малолетници. Два извештаја нису

²³⁷Доступно на: <https://www.blic.rs/vesti/hronika/tukao-je-celu-porodicu-da-nije-bilo-svekra-ubio-bi-me-jeziva-ispovest-bivse-zene-oca/94nh316>

²³⁸Доступно на: <https://www.blic.rs/vesti/hronika/nasilje-u-porodici-u-alkoholisanom-stanju-naneo-povrede-sinu-15/k1v533e>

предмет нашег интересовања, обзиром да се ради о извештавању о случају насиља у породици у којем је малолетник насилник.

1. Фебруара 2020. године у дневном листу Курир објављен је извештај под насловом: *„СТРАХОТА У КРУШЕВЦУ: Ухапшен стриц осумњичен да је силовао братаницу (13), она родила мртву бебу”*²³⁹. У извештају, осим година девојчице и иницијала стрица нису наведени други подаци, али извештај прати фотографија куће у којој девојчица живи са стрицем. Податке који су објављени у извештају наводи неименовани извор, који је објаснио шта се догодило. „Извор” за медије наводи: *„Стриц се једне већери напио у кафани, па је дошао кући, ушао у собу своје братанице и одмах је напао. Стргао јој је одећу и силовао је, а онда јој је запретио да никоме не прича о томе.”* Исти „извор” наводи и да девојчица из страха од стрица, али и о срамоте, ником није рекла какву је тортуру доживела, и: *„Она је млада, наивна и није ни била свесна да је затруднела. Како је пролазило време, стомак јој је растао, али су и она и укућани мислили да се угојила. Трудноћа је већ била поодмакла кад јој је у четвртак позлило. Прокрварила је и одмах је пребачена у крушевачку болницу.”*

„Извор” је медијима открио детаље које је могла знати само девојчица, евентуално још неко од укућана. Обзиром да овакве теме увек привлаче пажњу читалаца, медији се нису устручавали да објаве све што су сазнали, али то није било довољно. Након првог извештаја, објављена су још три. Други по реду извештај под насловом: *„СТРИЦ СИЛОВАО БРАТАНИЦУ (13) И НАПРАВИО ЈОЈ ДЕТЕ: Беба мртва, мајци се боре за живот! СТРАВА И УЖАС КОД КРУШЕВЦА”*²⁴⁰, открива име стрица – Саша, који је признао да је спавао са девојчицом и тврдио да није отац детета које је рођено мртво. Девојчица је била у животној опасности због сепсе. Новинари су у овом извештају објавили и оно што је девојчица рекла лекарима: *„Мене је обљубио стриц Саша. Нападао ме неколико пута и у три наврата ме присилио да спаам с њим уз претњу. Почело је то први пут кад смо пили вино и не сећам се детаља, али после ме је још два пута приморао да спавамо. Нисам смела то да отпријем јер је претио да ће нас све побити, а знам какав је хировит. Зато сам ћутала и скривала и трудноћу док нису почели болови.”* Поставља се

²³⁹ Доступно на: <https://www.kurir.rs/crna-hronika/3419277/strahota-u-krusevcu-uhapsen-strict-osumnjicen-da-je-silovao-bratanicu-13-ona-rodila-mrtvu-bebu>28.02

²⁴⁰ Доступно на: <https://www.kurir.rs/crna-hronika/3419641/strict-silovao-bratanicu-13-i-napravio-joj-dete-beba-mrtva-majci-se-bore-za-zivot-strava-i-uzas-kod-krusevca>

само питање ко је новинарима открио ове детаље. У овом извештају наведено је и да се отац девојчице убио, а да се мајка преудала, док је она са млађим сестрама остала да живи са бабом, децом и стрицем.

У трећем извештају под насловом: „*ЈЕЗИВА СУДБИНА ДЕВОЈЧИЦЕ (13) КОЈУ ЈЕ СТРИЦ СИЛОВАО: Отац јој се убио, мајка је оставила! Деда није знао да је ТРУДНА*”²⁴¹ поново је објављено оно што је девојчица открила лекарима, а у извештају се девојчици додаје епитет „напаствована”. Поред тога, откривени су и други детаљи из породичног живота. Новинари су чак разговарали и са другим рођацима који су тврдили да су баба и деда девојчице знали да је она трудна и да су се надали да ће лепо да се породи.

У четвртом објављеном извештају под насловом: „*ДЕТЕ МЕ ЈЕ МОЛИЛО ДА ЈЕ СПАСИМ! Мајку девојчице (14) коју је стриц силовао, раније тукли муж и његова мајка! КУЋА ПАКЛА*”²⁴² објављена је исповест мајке, која је навела да је девојчица неколико месеци раније звала и молила да оде по њу, али да она није смела да оде. При том, у овом извештају се наводи да девојчица има 14 година, а не 13, као што је то објављивано у претходним извештајима.

2. О другом случају насиља већ смо прочитали извештаје и наслове у дневним новинама „*Блиц*”. Реч је о оцу који је снимао сексуални однос са малолетном ћерком и тај снимак послао својим пријатељима. Најпре је објављен извештај под насловом: „*УХАПШЕН ПАНЧЕВА, ПОЛИЦАЈЦИ ЗГРОЖЕНИ: Снимао односе са ћерком (17) на их шеровоа по Фејсбуку уз поруку коштаће вас 2.000*”²⁴³. У извештају је објављена и порука коју је отац слао пријатељима: „Врата су вам отворена. Коштаће вас 2.000 динара”.

У извештају под насловом: „*МОНСТРУМ ИЗ ПАНЧЕВА! СНИМАО СЕКС СА ЋЕРКОМ (17): Видео качио на ФБ и нудио за 2.000 динара! Одговор девојчице ЛЕДИ КРВ!*”²⁴⁴ „Извор” за медије открива да је девојчица потврдила да је отац недавно убедио да спавају заједно и да то сниме, говорећи јој да ће се тако обогатити. Девојчица је, према

²⁴¹ Доступно на: <https://www.kurir.rs/crna-hronika/3420081/jeziva-sudbina-devojci-ce-13-koju-strict-silovao-otac-joj-se-ubio-majka-je-ostavila-deda-nije-znao-da-je-trudna>

²⁴² Доступно на: <https://www.kurir.rs/crna-hronika/3420469/molim-boga-da-mi-dete-prezivi-monstrum-neka-crkne-majka-silovane-devojci-ce-14-nema-ni-starateljstvo-nad-detetom>

²⁴³ Доступно на: <https://www.kurir.rs/crna-hronika/3451629/uhapsen-pancevac-policajci-zgrozeni-snimaodnose-sa-cerkom-17-ra-ih-serovao-po-fejsbuku-uz-poruku-kostace-vas-2000>

²⁴⁴ Доступно на: <https://www.kurir.rs/crna-hronika/3451773/monstrum-iz-panceva-snimaod-seks-sa-cerkom-17-video-kacio-na-fb-i-nudio-za-2-000-dinara-odgovor-devojci-ce-ledi-krv>

речима „извора“, рекла и да јој отац обећао да ће јој помоћи у каријери порно глумице и да јој пронаћи много клијената који ће платити за сексуалне услуге.

У трећем по реду извештају који је објављен под насловом: *„СЕСТРА ПАНЧЕВАЧКОГ МОНСТРУМА ОЧАЈНА: Убила бих рођеног брата! СПАВАО ЈЕ С ЂЕРКОМ, он НЕ ТРЕБА ДА ЖИВИ!“*²⁴⁵ објављена је иста фотографија „Панчевачког монструма“ са замагљеним лицем, која је објављена и у дневним новинама Блиц. Објављена је изјава сестре, односно девојчичине тетке, која је изјавила да је једном приликом затекла своју братаницу како лежи гола на кревету у соби свог оца и да је тада посумњала да се међу њима нешто дешава, али није пријавила. Она је открила и да је њен брат имао сексуалне односе и са женама и са мушкарцима, и да то сви знају у селу. Из овог извештаја сазнали смо и да је девојчица напустила основну школу и да је имала вереника („неког мигранта“). Овом приликом објављено је и да је девојчица приликом саслушања у тужилаштву изјавила да је отац није терао на односе већ да су се заједно договорили и да је она то хтела и пристала на то.

3. О једном случају насиља објављено је чак 6 извештаја у дневним новинама *„Курир“*:

*„СТРАВИЧАН СЛУЧАЈ У ХРАНИТЕЉСКОЈ ПОРОДИЦИ У СРЕМСКОЈ МИТРОВИЦИ! Обљубио девојчицу стару 12 година!“*²⁴⁶;

*„НОВИ ДЕТАЉИ УЖАСА У СРЕМСКОЈ МИТРОВИЦИ – Хранитељ напаствовао девојчицу (12) 10 пута, комисије откриле све о њему и жени“*²⁴⁷;

*„МОНСТРУМ: Хранитељ силовао девојчицу (12) десет пута!“*²⁴⁸;

*„ПЕДОФИЛУ ОДРЕЂЕН ПРИТВОР: Проглашен за најбољег хранитеља, а месецима злостављао девојчицу (12)“*²⁴⁹;

²⁴⁵ Доступно на: <https://www.kurir.rs/crna-hronika/3452391/sestra-pancevacckog-monstruma-ocajna-ubila-bih-rodjenog-brata-spavao-je-s-cerkom-on-ne-treba-da-zivi>

²⁴⁶ Доступно на: <https://www.kurir.rs/crna-hronika/3453355/stravican-slucaj-u-hraniteljskoj-porodici-u-sremskoj-mitrovici-obljubio-devojcicu-staru-12-godina>

²⁴⁷ Доступно на: <https://www.kurir.rs/crna-hronika/3453725/novi-detali-uzasa-u-sremskoj-mitrovici-hranitelj-napastovao-devojcicu-12-10-puta-komsije-otkrile-sve-o-njemu-i-zeni>

²⁴⁸ Доступно на: <https://www.kurir.rs/crna-hronika/3454017/monstrum-hranitelj-silovao-devojcicu-12-deset-puta>

²⁴⁹ Доступно на: <https://www.kurir.rs/crna-hronika/3454557/pedofilu-odredjen-pritvor-proglasen-za-najboljeg-hranitelja-a-mesecima-zlostavlja-devojcicu-12>

*„ИСПЛИВАЛИ НОВИ ДЕТАЉИ НАПАСТОВОАЊА У СРЕМСКОЈ МИТРОВИЦИ:
Овако је таст открио језиво понашање свог зета ШОК”²⁵⁰;*

*„ДЕВОЈЧИЦА ИЗ СРЕМСКЕ МИТРОВИЦЕ НА СИГУРНОМ: Измештена у
Панчево пошто је хранитељка пријавила супруга за напастовање”²⁵¹.*

Наслови указују на то да се у овом случају ради о једном специфичном виду насиља, у питању је сексуално насиље и то у хранитељској породици. Из првог извештаја сазнајемо да је девојчица старости од 12 година, која је била смештена у хранитељску породицу од 01.01.2020. године, била сексуално злостављана од стране хранитеља, а случај је пријавила његова супруга. У овом извештају наведено је да је са девојчицом обављен разговор у присуству радника Центра за социјални рад и том приликом је она изјавила да је имала сексуални однос са хранитељем између 7 и 10 пута.

У другом извештају наведено је да је девојчица открила да јој је хранитељ претио, да јој је претио чак и смрћу и да због тога није смела никоме да се пожали.

Трећи по реду извештај који је објављен заправо не садржи нове информације о случају, већ се понавља оно што је већ било објављено. Иако и у овом извештају стоји податак да је девојчицу хранитељ приморао на сексуални однос између 7 и 10 пута, у наслову стоји да је хранитељ силовао девојчицу 10 пута. „Извор” за медије навео је да је супруга хранитеља је приметила да се са девојчицом нешто дешава, и да је неколико пута покушала са њом да разговора, и да је тек априла девојчица скупила храброст и рекла јој шта се дешава када остане сама са хранитељем.

У четвртом извештају хранитељ је назван педофилом, и то стоји у наслову извештаја. У извештају је наведено да је девојчица у тој хранитељској породици била шест година, док је првом објављеном извештају наведено да је девојчица у хранитељској породици од 01.01.2020. године. Из овог извештаја сазнајемо и да је хранитељ у притвору и да се на саслушању бранио ћутањем.

У петом по реду објављеном извештају поново је наведено да је девојчица дошла у хранитељску породицу почетком године. Сада је у извештају наведено да је таст хранитеља најпре приметио да се девојчица чудно понаша, па је почео свакодневно да разговара са

²⁵⁰Доступно на: <https://www.kurir.rs/crna-hronika/3455305/isplivali-novi-detajli-napastvovanja-u-sremskoj-mitrovici-ovako-je-tast-otkrio-jezivo-ponasanje-svog-zeta-sok>

²⁵¹Доступно на: <https://www.kurir.rs/crna-hronika/3455525/devojica-iz-sremske-mitrovica-na-sigurnom-izmestena-u-pancevo-posto-je-hraniteljka-prijavila-supruga-za-napastvovanje>

њом, и на крају је девојчица открила да јој хранитељ купује разне поклоне и да са њим има сексуалне односе. Он је све то испричао својој ћерки, која је пријавила полицији. Медији су овом извештају објавили и податак да је након гинеколошког прегледа утврђено да девојчица није невина.

4. У дневном листу „*Курир*“ објављени су и извештаји о насиљу у породици под следећим насловима:

„*ИЖИВЉАВАО СЕ НАД ЖЕНОМ И МАЛОЛЕТНОМ ЋЕРКОМ: Хапшење у Тутину због насиља у породици*“²⁵²;

„*ХАПШЕЊЕ ЗБОГ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ: Претио невенчаној жени и деци и ломио намештај по кући*“²⁵³;

„*ЗБОГ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ 2 ХАПШЕЊА У СРЕМСКОЈ МИТРОВИЦИ: Један претио бившој, други малтретирао жену и дете*“²⁵⁴

У овим извештајима нису наведени ни иницијали деце, ни њихове године. Извештава се само да су осумњичени због извршења кривичног дела насиља у породици задржани 48 сати.

8.1.3. Медијски извештаји објављени у дневним новинама „*Новости*“

Извештаје о насиљу над децом које смо прочитали у дневним новинама „*Новости*“ односе се на случајеве насиља о којима смо писали у раду. Реч о случају злостављања девојчице од стране стрица, о сексуалном односу ћерке и оца и о случају злостављања у хранитељској породици.

1. Када је у питању случај злостављања девојчице од стране стрица, у овим дневним новинама објављени су следећи извештаји:

„*Ужас у Крушевцу: Девојчица (13) донела на свет мртворођенче, па испричала да ју је СТРИЦ СИЛОВАО*“²⁵⁵;

²⁵² Доступно на: <https://www.kurir.rs/crna-hronika/3445305/izivljavao-se-nad-zenom-i-maliletnom-cerkom-hapsenje-u-tutinu-zbog-nasilja-u-porodici>

²⁵³ Доступно на: <https://www.kurir.rs/crna-hronika/3445257/hapsenje-zbog-nasilja-u-porodici-pretio-nevencanoj-zeni-i-deci-i-lomio-namestaj-po-kuci>

²⁵⁴ Доступно на: <https://www.kurir.rs/crna-hronika/3437755/zbog-nasilja-u-porodici-2-hapsenja-u-sremskoj-mitrovici-jedan-pretio-bivsoj-drugi-maltretirao-zenu-i-dete>

²⁵⁵ Доступно на: <https://www.novosti.rs/vesti/naslovna/hronika/aktuelno.291.html:850038-Ужас-у-Крушевцу-Девојчица-13-донела-на-свет-мртворођенче-па-испричала-да-ју-је-СТРИЦ-СИЛОВАО>

„Првог пута су ПИЛИ ВИНО, па се не сећа, ХОРОР се догодио још два пута: Нови детаљи пријаве за обљубу девојчице (13) у Крушевцу”²⁵⁶;

„Био сам са братаницом, али дете НИЈЕ МОЈЕ”: Стриц девојчице (13) која је родила мртворођенче, тврди да је она њега ”спопадала”! ”²⁵⁷

„Оставили смо Сашу (41) да је чува, нисмо могли да наслутима да ће нас задесити овакво зло. Мој син мора на робију од 40 година!” Исповест очајног деда Милоша, чију је унуку (13) силовао стриц”²⁵⁸;

„Девер монструм је и мене хтео да силује: Огласила се и мајка малолетнице из Крушевца”²⁵⁹.

Дакле, о овом случају у дневним новинама Новости објављено је укупно 5 извештаја. Већ у првом извештају о случају наведени су иницијали девојчице, године старости и адреса куће у којој је живела са стрицем у Крушевцу. Кроз текст се провлачи адреса пребивалишта девојчице, и то на следећи начин:

„Мештани насеља Читлук су у шоку, мада је већина испричала за „Новости” да су приметили да је девојчица у другом стању. О ухапшеном Сашу У. немају лепе речи, иако додају, није забележено да је напао неку другу девојчицу. У кући у улици Ратка Пешића 7, на периферији Крушевца, затекли смо њиховог рођака, који је рекао да со свему не зна ништа, јер и не живи с њима.”

У извештају је наведено да је, према речима стрица, девојчица лаког морала, да нису имали сексуалне односе у периоду који је она навела и да треба да се провери са ким је све била у међувремену. У наредним извештајима објављена је фотографија породичне куће, фотографија бабе и деде девојчице, а на крају и њене мајке.

²⁵⁶ Доступно на: <https://www.novosti.rs/vesti/naslovna/hronika/aktuelno.291.html:850057-Prvog-puta-su-PILI-VINO-pa-se-ne-seca-HOROR-se-dogodio-jos-dva-puta-Novi-detelji-prijave-za-obljubu-devojciice-13-u-Krusevcu-FOTO>

²⁵⁷ Доступно на: <https://www.novosti.rs/вести/насловна/хроника.405.html:850255-Био-сам-са-братаницом-али-дете-НИЈЕ-МОЈЕ-Стриц-девојчице-13-која-је-родила-мртворођенче-тврди-да-је-она-њега-спопадала>

²⁵⁸ Доступно на: <https://www.novosti.rs/vesti/naslovna/hronika/aktuelno.291.html:850381-Ostavili-smo-Sasu-41-da-je-cuva-nismo-mogli-da-naslutimo-da-ce-nas-zadesiti-ovakvo-zlo-Moj-sin-mora-na-robiju-od-40-godina-Ispovest-ocajnog-deda-Milosa-ciju-je-unuku-13-silovao-strict>

²⁵⁹ Доступно на: <https://www.novosti.rs/вести/насловна/хроника.405.html:850512-Девер-монструм-је-и-мене-хтео-да-силује-Огласила-се-и-мајка-малолетнице-из-Крушевца>

2. Други случај о коме су и ове дневне новине извештавале и објавиле два извештаја је случај оца који је снимао сексуални однос са својом малолетном ћерком. Извештаји су објављени под насловима:

„Девојка не терети оца за силовање: Истрага о монструму који је снимао секс са ћерком”²⁶⁰;

„Добровољно имала секс са оцем? Детаљи истраге о Влајку Ј. који је снимао интимне односе са ћерком”²⁶¹.

У другом извештају објављени су иницијали ћерке Ж.Ј. који се до тада нису појављивали у извештајима у другим медијима. Такође, у другом извештају је наведено и да је девојчица боравила у Дому за децу без родитељског старања и да је неколико пута бежала из дома.

3. О случају насиља, односно злостављања у хранитељској породици у дневним новинама „Новости” објављена су 2 извештаја под следећим насловима:

„ХОРОР у Сремској Митровици: Хранитељ силовао девојчицу (12), полицији га пријавила супруга”²⁶²;

„Намамио је девојчицу (12) слаткишима, куповао јој поклоне, па је силовао: Детаљи педофилије у Сремској Митровици, хранитељ сексуално злостављао дете десетак пута”²⁶³

У првом извештају објављени су само иницијали девојчице и године старости. У извештају је наведено да је девојчица боравила у хранитељској породици од 01.01. ове године. Медији су сазнали да је са девојчицом обављен разговор у присуству радника Центра за социјални рад и да је девојчица том приликом изјавила да је имала између 7 и 10 пута сексуални однос са хранитељем.

²⁶⁰ Доступно на: <https://www.novosti.rs/vesti/naslovna/hronika/aktuelno.291.html:860854-Devojka-ne-tereti-oca-za-silovanje-Istraga-o-monstrumu-koji-je-snimao-seks-sa-cerkom>

²⁶¹ Доступно на: <https://www.novosti.rs/вести/насловна/хроника.405.html:861102-Ћерка-добровољно-имала-секс-са-оцем-Детаљи-истраге-о-Влајку-Ј-који-је-снимао-интимне-односе-са-ћерком>

²⁶² Доступно на: <https://www.novosti.rs/vesti/naslovna/hronika/aktuelno.291.html:861338-HOROR-u-Sremskoj-Mitrovici-Hranitelj-silovao-devojcicu-12-policiji-ga-prijavila-supruga>

²⁶³ Доступно на: <https://www.novosti.rs/vesti/naslovna/hronika/aktuelno.291.html:861546-Namamio-je-devojcicu-12-slatkisima-kupovao-joj-poklone-pa-je-silovao-Detalji-pedofilije-u-Sremskoj-Mitrovici-hranitelj-seksualno-zlostavljao-dete-desetak-puta>

8.1.4. Медијски извештаји објављени у дневним новинама „Информер“

1. Када је у питању случај девојчице коју је злостављао стриц, у овим дневним новинама објављени су следећи извештаји:

„ПОРОЂАЈ ДЕВОЈЧИЦЕ (13) ИЗ КРУШЕВЦА открио језиву породичну причу због које је ЊЕН СТРИЦ ЗАВРШИО ИЗА РЕШЕТАКА“²⁶⁴;

„МАЈКА ЈУ ЈЕ НАПУСТИЛА, ОТАЦ СЕ ОБЕСИО... А САДА ОВАЈ УЖАС... „СТРИЦ МЕ ТРИ ПУТА СИЛОВАО, ПРВОГ ПУТА СЕ НЕ СЕЋАМ, ПИЛИ СМО ВИНО“! Потресан исказ злостављане девојчице из Крушевца!“²⁶⁵;

„ДЕВЕР МОНСТРУМ ЈЕ И МЕНЕ ПОКУШАО ДА СИЛУЈЕ! Мајка несрећне малолетнице из Крушевца ОТРКИЛА ШОК ДЕТАЉЕ!“²⁶⁶

Извештаји о овом случају који су објављени у дневним новинама „Информер“ слични су извештајима у другим дневним новинама, о којима смо говорили. У првом извештају је наведено да је девојчица открила да је сексуално злостављање почело у пролеће 2019. године, да се стриц једне вечери напио у кафани, ушао у собу девојчице, стргао јој одећу и силовао је, а онда јој је запретио да никоме не прича о томе. У наредним извештајима откривају се детаљи из породичног живота, а извештаји су праћени фотографијом породичне куће и фотографијом мајке која је изјавила да је и њу девер покушао да силује.

2. О случају оца који је снимао сексуални однос са ћерком извештавале су и дневне новине „Информер“. Ове новине објавиле су извештај под насловом: *„МОНСТУРМ ИЗ ПАНЧЕВА СНИМАО ИНТИМАН ОДНОС СА МАЛОЛЕТНОМ ЋЕРКОМ! Видео качио на друштвене мреже! ОДГОВОР ДЕВОЈЧИЦЕ ЛЕДИ КРВ У ЖИЛАМА!“²⁶⁷* У извештају, сем година старости девојчице, нису наведени други подаци о њој. Објављено је да је девојчица изјавила да је отац убедио да спавају заједно и да то сниме, говорећи јој да ће се тако обогатити и да ће јој тај видео помоћи да започне каријеру порно глумице.

²⁶⁴ Доступно на: <https://informer.rs/hronika/vesti/496463/porodjaj-devojcice-13-krusevca-otkrio-jezivu-porodicnu-pricu-zbog-koje-njen-strict-zavrshio-iza-resetaka>

²⁶⁵ Доступно на: <https://informer.rs/hronika/vesti/496696/majka-napustila-otac-obesio-sada-ovaj-uzas-strict-tri-puta-silovao-prvog-puta-secam-pili-smo-vino-potresan-iskaz-zlostavljane-devojcice-krusevca>

²⁶⁶ Доступно на: <https://informer.rs/hronika/vesti/497065/dever-monstrum-mene-pokusao-siluje-majka-nesrecne-maloletnice-krusevca-otkrila-sok-detalje>

²⁶⁷ Доступно на: <https://informer.rs/hronika/vesti/511866/monstrum-panceva-snimaо-intiman-odnos-maloletnom-cerkom-video-kacio-drustvene-mreze-odgovor-devojcice-ledi-krv-zilama>

У другом извештају: „УБИЛА БИХ РОЂЕНОГ БРАТА! СПАВАО ЈЕ С ЋЕРКОМ, ОН НЕ ТРЕБА ДА ЖИВИ! Исповест сестре педофила из Панчева који је злостављао и снимао своје дете!”²⁶⁸ тетка девојчице наводи да је посумњала да се нешто дешава када је затекла девојчицу голу на кревету у соби свог брата, и да је рекла то својој мајци, али да јој је она рекла да ништа не пријављује и да гледа своја посла.

3. У овим дневним новинама објављени су и извештаји о случају злостављања девојчице у хранитељској породици. Најпре је објављен извештај под насловом: „СВИ СУ МИСЛИЛИ ДА ЈЕ ДОБАР ЧОВЕК, А ОНДА ЈЕ ОТКРИВЕНА ЈЕЗИВА ИСТИНА! Хранитељ је постао језиви злочинац!”²⁶⁹, а потом и извештај под насловом: „ТАСТ ПРИМЕТИО ДА МУ СЕ ЗЕТ ЧУДНО ПОНАША, УСЛЕДИО ЈЕЗИВ ШОК! Испливали детаљи приче која је ПОТРЕСЛА СРБИЈУ!”²⁷⁰

Девојчица која је претрпела злостављање у хранитељској породици у првом извештају означена је иницијалима Т.М. (у дневним новинама „Новости” у једном извештају објављени су иницијали Ј.Т.) У истом извештају објављено је име хранитеља (Драган) и његове сурпуге (Бисере), сазнајемо да је и он одрастао у хранитељској породици. „Извор” за медије открио је да је девојчица до детаља описала како је хранитељ силовао десетак пута од почетка јануара, и претио јој да ће вратити у дом за незбринуту децу ако некоме каже за то. У извештају је наведено да је девојчица у хранитељској породици од пре шест година (а не од 01.01.2020. године како је то објављивао у другим новинама) и да је девојчица у хранитељској породици јер ју је мајка оставила, а отац се налази у затвору.

²⁶⁸ Доступно на: <https://informer.rs/hronika/vesti/512175/ubila-bih-rodjenog-brata-spavao-cerkom-treba-zivi-ispovest-sestre-pedofila-panceva-koji-zlostavlja-snima-svoje-dete>

²⁶⁹ Доступно на: <https://informer.rs/hronika/vesti/513270/svi-mislili-dobar-covek-onda-otkrivena-jeziva-istina-hranitelj-postao-jezivi-zlocinac>

²⁷⁰ Доступно на: <https://informer.rs/hronika/vesti/513641/tast-primetio-zet-cudno-ponasa-usledio-jeziv-sok-islivali-detajli-price-koja-potresla-srbiju>

9. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Спроведено истраживање указало нам је на који начин медији извештавају о деци када се деца јављају у улози жртве насиља у породици. Сви објављени извештаји које смо презентовали у овом раду имају негативну конотацију. Оваквим начином извештавања медији не иницирају неке промене или решавање проблема, нити подижу свест људи о друштвеном проблему као што је насиље у породици, већ им је примарни циљ да сензационалистичким насловима привуку што већи број читалаца. На то јасно указује податак да је о једном случају насиља у различитим дневним новинама објављен извештај под различитим насловима, при чему је сваки од њих садржао неку новину који претходни извештај није садржао, а који би привукао читаоце, као што је нпр.: „Нови детаљи...“, „Шок...“, „Хорор...“, „Монструм...“. Овакав начин извештавања наноси додатну штету деци која су већ доживела неки вид насиља, а у други план се стављају деца која постижу успехе и достигнућа у различитим областима. Оваквим начином извештавања, деци се шаље и порука да пажњу медија, али и друштва у целини, више привлаче насиље, несрећни случајеви и слично.

Анализирајући објављене извештаје о насиљу приметили смо да медијима чак садржај и није толико битан колико наслов извештаја. Битно је да је наслов сензационалистички и другачији од наслова који објављују конкуренти. Због тога се о случајевима насиља оца над ћерком, о случају хранитеља који је злостављао девојчицу, и о случају девојчице коју је злостављао стриц, извештавало по неколико пута, при чему су објављиване различите информације. Тако је нпр. у случају насиља у хранитељској породици, у једним новинама је објављен податак да је девојчица у хранитељској породици од 01.01.2020. године, док је у другим новинама објављено да је девојчица шест година у тој хранитељској породици, а да од јануара ове године трпи злостављање.

Извештаје које смо представили у раду показали су да новинари ретко имају у виду најбољи интерес детета. Објављивање иницијала детета које је претрпело насиље не значи да је дете заштићено и да његова приватност неће бити угрожена. Чињеница да у медијима није објављено име и презиме детета које је жртва насиља не значи да је његово право на приватност испоштовано и да је то учињено у његовом најбољем интересу. Такво прикривање имена детета готово да нема никакву функцију ако узмемо у обзир да извештај

прати фотографија породичне куће, или да је чак у самом извештају наведена адреса пребивалишта детета, као што је то био случај у једном од извештаја о девојчици коју је злостављао стриц који је објавио дневни лист „*Новости*“.

Медији су објављивали и податке које су деца наводила приликом лекарског прегледа или приликом разговора са психолозима. Овде се поставља и питање на који начин медији долазе до таквих података и ко су особе које се у медијским извештајима ослобљавају као „*Извор за медије*“? Питање је и где је граница између приватности и право на информисање? Верујемо да за јавност није важан податак то да ли је девојчица 7 или 10 пута сексуално злостављана у хранитељској породици. С друге стране, оваквим извештавањем дете се додатно стигматизује, излаже психолошким повредама, чак и дискриминацији, у случају да буде препознато на основу свих података који су објављени о њему.

На основу целокупног истраживања закључујемо да медији приликом извештавања занемарују најбољи интерес детета, као један од основних принципа Конвенције о правима детета. У најбољем интересу детета не може бити објављивање његових исказа или података о члановима породице. Секундарна виктимизација детета је честа појава у медијима, јер својим начином извештавања медији наносе штету детету које је претрпело насиље и доводе га у ситуацију да поново проживљава насиље, само на другачији начин. Начин на који медији извештавају о случајевима насиља када се деца јављају као жртве насиља, једном речју може се назвати сензационалистички. Оваквим начином извештавања не поштује се ни Кодекс новинара, ни право приватности деце, ни достојанство детета као жртве насиља.

ЛИТЕРАТУРА

Алексић Ј., Ђорговић Ј.: *Приручник за медијско извештавање о насиљу у породици и насиљу над женама*, Београд, 2011.;

Базић Б., Симић М.: *Људска права и слободе у савременим међународним односима*, у: Зборник радова Учитељског факултета 8, Приштина, 2014.;

Божовић Д.: *Новинарска етика и секундарна виктимизација у штампаним медијима у Србији*, Београд, 2017.;

Вељановски Р.: *Медијска независност и људска права*, у: Зборник радова Правног факултета у Нишу LXI - Медији и људска права, Ниш, 2012

Влашковић В.: *Проблем одређивања садржине „најбољег интереса детета“*, у: *Анали Правног факултета у Београду*, 1/2012, 2012.;

Влашковић В.: *Право детета на мишљење и најбољи интерес детета са тежиштем на приступу Комитета за права детета*, у: Зборник радова Правног факултета у Нишу LVI, Ниш, 2017.;

Влашковић В.: *Начело најбољег интереса детета у породичном праву*, Крагујевац, 2014.;

Вучковић Шаховић Н., Петрушић Н.: *Права детета*, Ниш, 2015.;

Делибашић З.: *Права детета у спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права*, Београд, 2017.;

Ђорђевић С.: *„Трећи факултативни протокол уз Конвенцију о правима детета“*, у: Зборник радова Правног факултета у Нишу LXII, тематски број: Заштита људских и мањинских права у европском правном простору, Ниш, 2012.;

Заштита деце од насиља, злостављања и занемаривања – Изабране препоруке и мишљења Заштитника грађана, Београд, 2015.;

Ишпановић-Радојковић В., Игњатовић Т., Калезић Вигњевић А., Стевановић И., Срна Ј., Вујовић Р., Жегарац Н.: *Заштита детета од злостављања и занемаривања – Примена Општег протокола*, Београд, 2011.;

Јанковић М. Б., Радивојевић З.: *Међународно јавно право*, Ниш, 2011.;

Јовашевић Д.: *Европски стандарди и неформалне мере*, Београд, 2010.;

Ковачевић М.: *Међународни стандарди у области кривичних санкција и мера за малолетнике*, Београд, 2013.;

Ковачевић М.: *Малолетничко правосуђе у Европи и малолетници као активни учесници кривичног поступка*, у: Зборник радова Правног факултета у Сплиту, 4/2014, Сплит, 2014.;

- Кораћ Н., Врањешевић Ј.: *Слика детета у медијима Србије*, Београд, 2005.;
- Малешевић К.: *(Не)одговорност ноинара у извештавању о осетљивим друштвеним групама у штампаним медијима*, Београд, 2018.;
- Медијска регулаторна тела и заштита малолетника, Стразбур, 2017.;
- Медији и права детета, Београд, 2005.;
- Пауновић М., Топалов Пауновић И.: *Норме о заштити малолетника у медијима*, у: Бранич бр. 1-2/2019, Београд, 2019., стр. 147.
- Пешић М., Бранковић Б., Томановић-Михајловић С., Дејановић В.: *Партиципација младих под лупом*, Београд, 1999.;
- Плавшић П.: *Деца и медији*, Београд, 2019.;
- Права детета и новинарска пракса – из перспективе људских права, Даблин, 2007.;
- Права детета у међународним документима, Београд, 2011.;
- Права детета и Конвенција о правима детета, Београд, 2011.;
- Стевановић И.: *Деца која чекају*, Београд, 2014.;
- Стевановић И.: *Моје право да будем заштићен*, Београд, 2014.;
- Требјешанин Ж.: *Представа о детету у српској култури*, Београд, 2000.;
- Тркуља Ј.: Дефицити медијског законодавства у Србији, у: Зборник радова Правног факултета у Нишу LXI - Медији и људска права, Ниш, 2012.;
- Ђорац С.: *Права детета у Републици Србији и специфичности поступка њихове заштите*, у: Анали Правног факултета у Београду, година LVIII, 1/2010, Београд, 2010.

Литература на страном језику

- Вучавска-Siniarska D.: *Protecting the Right to Freedom of Expression under the European Convention on Human Rights*, Strasbourg, Council of Europe, 2017.;
- СИНХВАИ Y.: *A child's right to privacy, a parent's duty to care and social media*, Potchefstroom 2016.;
- Guidelines on assessing and determining the best interests of the child, Женева, 2018.;
- Hailes P. H., Yu R., Danese A., Fazel S.: *Long-term outcomes of childhood sexual abuse: an umbrella review*, in: *Lancet Psychiatry* 2019; 6: 830–39, London, 2019.;
- Lansdown G.: *Every child's right to be heard*, London, 2011.;

Lleshi K. Sylhasi V.: *Our kids – Practical Guidebook for Parents and Teachers*, Kosova Education center, 2017.;

Murdoch J.: *Freedom of thought, conscience and religion*, Strasbourg, Council of Europe, 2013.;

Stewart A.G.: *Interpreting the Child's Right to Identity in the UN Convention on the Rights of the Child*, Family Law Quarterly, 1992.;

Tomljenovic R.: *Regulatory Authorities for Electronic Media and Media Literacy – Comparative Analysis of the Best European Practice*, Strasbourg, 2018.;

Vučković Šahović N.: *Monitoring non-discrimination in education*, in: Children and non-discrimination, University Press of Estonia, 2014.

Међународни и домаћи прописи

Конвенција УН о правима детета из 1989 .године;

Декларација о људским правима из 1948. године;

Европска конвенција о људским правима из 1950. године;

Међународни пакт о грађанским и политичким правима из 1966. године;

Факултативни Протокол уз Конвенцију о продаји деце, дечјој проституцији и дечјој порнографији из 2000. године;

Факултативни Протокол уз Конвенцију о правима детета о учешћу деце у оружаним сукобима из 2000. године;

Конвенција о високотехнолошком криминалу из 2001. године;

UN, General Comment No. 3: HIV/AIDS and the Rights of the Children, CRC/GC/2003/3, March 17, 2003.;

UN, General Comment No. 5: General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child, CRC/GC/2003/5, November 27, 2003.;

UN, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration;

Устав Републике Србије ("Сл. гласник РС", бр. 98/2006);

Породични закон ("Сл. гласник РС", бр. 18/2005, 72/2011 – др.закон и 6/2015);

Законик о кривичном поступку ("Сл. гласник РС", бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019);

Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица ("Сл. гласник РС", бр.85/2005);

Нацрт Закона о правима детета и заштитнику права детета;

Закон о јавном информисању и медијима ("Сл. гласник РС", бр. 83/2014, 58/2015 и 12/2016 – аутентично тумачење);

Закон о електронским медијима ("Сл. гласник РС", бр. 83/2014 и 6/2016 – др. закон);

Закон о радиофузији ("Сл. гласник РС", бр. 4282002, 97/2004, 76/2005 и др. закон, 62/2006, 85/2006 – исправке и 41/2009);

Закон о оглашавању ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016 и 52/2019 – др. закон);

Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја ("Сл. гласник РС", бр. 120/2004, 54/2007, 104/2009 и 36/2010);

Закон о електронским комуникацијама ("Сл. гласник РС", бр. 44/10, 60/2013 – одлука УС, 62/2014 и 95/2018 – др. закон);

Закон о јавним медијским сервисима ("Сл. гласник РС", бр. 83/2014, 103/2015 и 108/2016);

Закон о потврђивању Европске конвенције о прекограничној телевизији ("Сл. гласник РС" – Међународни уговори, бр. 42/2009);

Кодекс новинара Србије;

Смернице УН за алтернативну бригу о деци

Интернет адресе

<https://www.blic.rs>

<http://aktuelno.net>

<http://www.novosti.rs>

<https://wordpress.com>

<https://valjinaucionica.weebly.com>

<https://www.rtklive.com>

<https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs>

<http://www.anem.rs>

<http://www.nuns.rs>

<https://www.danas.rs>

<https://www.ombudsmanapv.deteta.html>

<http://www.rem.rs>

<http://www.savetzastampu.rs>

<http://anali.ius.bg.ac.rs>

САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ

Карактеристике деце и њихове потребе, чињеница да се деца налазе у специфичном старосном добу, условиле су потребу да се права деце третирају на другачији начин у односу на сва призната људска права, укључујући и стварање и развој посебних механизма за заштиту права деце. Најбољи интерес детета представља најважнији принцип заштите права детета, у свим активностима и поступцима који се тичу детета. Поред овог начела постоје и други принципи који су установљени у циљу заштите детета и који су саставни део правних система савремених држава: право на недискриминацију; право на поштовање најбољих интереса детета; право на живот опстанак и развој; поштовање мишљења детета.

Права детета се често повређују приликом медијског извештавања. Медијско извештавање има за циљ да привуче што већи број читалаца/гледала, при чему се занемарује најбољи интерес детета. Истраживања показују да медији о деци углавном извештавају у негативном контексту, и да се о деци углавном извештава када су учесници неког кривичног дела, било да имају улогу жртве или извршиоца кривичног дела. Начин на који медији извештавају о случајевима насиља када се деца јављају као жртве насиља, једном речју може се назвати сензационалистички. Оваквим начином извештавања не поштује се ни Кодекс новинара, ни право праватности деце, ни достојанство детета као жртве насиља.

Кључне речи: права детета, најбољи интерес детета, медији, медијски извештаји, сензационализам

SUMMARY AND KEY WORDS
CHILDREN'S RIGHTS AND THE MEDIA

The characteristics of children and their needs, the fact that children are at a specific age, have conditioned the need to treat children's rights differently from all recognized human rights, including the creation and development of special mechanisms for the protection of children's rights. The best interests of the child is the most important principle of the protection of the rights of the child, in all activities and actions concerning the child. In addition to this principle, there are other principles that have been established for the purpose of child protection and which are an integral part of the legal systems of modern states: the right to non-discrimination; the best interests of the child; the right to life, survival and development; respect for the opinion of the child.

Children's rights are often violated in media coverage. Media coverage aims to attract as many readers/viewers as possible, while neglecting the child's interest. Research shows that children are mostly reported by the media in a negative context, and that children are mostly reported when they are participants in a crime, whether they have the role of a victim or a perpetrator. The way in which the media report on cases of violence when children appear as victims of violence can be called sensationalist, in one word. This way of reporting does not respect the Code of Journalists, the right of children's rights, or the dignity of the child as a victim of violence.

Key words: child rights, the best interests of the child, media, media report, sensationalism

Биографија студента

Марија Перић, рођена је 30.8.1990. године у Приштини. Основну школу „Миладин Митић“и Гимназију „Приштина“ завршила је у Лапљем Селу, недалеко од Приштине. Студије на Правном факултету Универзитета у Нишу започиње 2009. године. Дипломирала је на Правном факултету у Нишу 2014. године, са просечном оценом 8,30.